

פרק ב'

התוצר והביקושים

1. קווי ההתפתחות העיקריים

בשנת 1985 נמשכה, זו השנה השנייה, הירידה בשימושים המקומיים (ללא יבוא ביטחוני ישיר), לאחר עלייתם המהירה בשנים 1981 – 1983. מצד המקורות התבטאה הירידה בשימושים המקומיים בצמצום ניכר בעודף היבוא האזרחי, בעוד שהתוצר המקומי גדל כ־2.8 אחוזים, לאחר 1.7 אחוזי גידול בשנת 1984 ו־1.5 אחוזים, בממוצע שנתי, בשנים 1982 – 1983. התפתחות הפעילות הכלכלית הריאלית במהלך שנת 1985 לא היתה אחידה. רמת השימושים המקומיים במחצית הראשונה של השנה דמתה לרמתם במחצית האחרונה של 1984 (עם נטייה קלה לירידה). ברביע השלישי של השנה, עם הפעלת התכנית הכלכלית, ירדו שימושים אלו במידה רבה, ואילו ברביע האחרון של השנה הם שבו ועלו לרמה של תחילת השנה. (ראה דיאגרמה ב'־1.) התפתחות התוצר היתה שונה – עלייה במחצית הראשונה וירידה בשנייה. ניתן לומר, כי במחצית הראשונה של 1985 נמשכו המגמות הכלליות שפעלו במשך במחצית השנייה של 1984 – עלייה בתוצר המקומי, המשקפת עלייה ביצוא, יציבות בכל רכיבי השימושים המקומיים וירידה ביבוא האזרחי. הפעלת התכנית הכלכלית לייצוב המשק בתחילת יולי הביאה לתפנית¹: ירידה רבה בכל רכיבי הביקושים המקומיים ברביעי השלישי של השנה, שניכרה בעיקר בצמצום היבוא ובירידה מסוימת בתוצר. ביצוא לא היתה עלייה משמעותית. כאמור, ברביע האחרון של השנה התרחבו מאוד השימושים המקומיים, וחזרו לרמה הממוצעת של שנת 1984 ושל המחצית הראשונה של 1985. ההתרחבות ברביע האחרון ניכרה במיוחד בצריכה הפרטית, ובשיעור מתון יותר בהשקעות, ואילו בצריכה הציבורית המקומית נמשכה הירידה, בשיעור קטן. התרחבות השימושים המקומיים הופנתה כולה לביקוש ליבוא, בעוד שביצוא נמשך הקיפאון. בשל כך ירד התוצר וירידה נוספת, על זו של הרביעי השלישי של השנה², ניתן אפוא לסכם ולומר, כי המיתון הרב בביקושים המקומיים ברביעי השלישי של השנה, בעקבות הפעלת התכנית הכלכלית, היה ברובו ארעי עד כה – ומסקנה זו מתחזקת באינדיקטורים חלקיים, המצביעים על המשך התרחבות השימושים המקומיים של הסקטור הפרטי ועודף היבוא האזרחי ברביע הראשון של שנת 1986.

¹ התכנית הכלכלית הביאה קודם כל לירידה מהירה בשיעור האינפלציה, וכן לעלייה ניכרת בריבית הריאלית על הנכסים השקליים (בעוד ששער החליפין יוצב על הרמה הנומינלית של 1,500 שקלים לדולר).

² לתנודות הרבעוניות בתוצר יש להתייחס בזהירות, עקב המהימנות הנמוכה של השינויים במלאי בחלוקה רבעונית. לאור האמור נראה, שעוצמת הירידה בתוצר ברביע האחרון של השנה גדולה מדי, בעוד שביריב השלישי של השנה הירידה מתונה יחסית, עקב עיתוי לא מדויק של הירידה במלאים בין הרביעים. נראה, כי במחצית השנייה היה התוצר נמוך יותר מאשר כראשונה, וכי התאוששות הביקושים המקומיים, ברביע האחרון של השנה, היתה עתירת יבוא – ולכן לא הביאה לעלייה בתפוקה המקומית.

לוח ב' 1
המקורות והשימושים, 1983 עד 1985

העלייה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת												
הערך במחירים שוטפים			בכמות			במחיר						

לוח ב' 1א'
 המקורות והשימושים — נתונים רבעוניים, מנוכי עונתיות, 1983 עד 1985
 (אחוזי שינוי כמותיים — כל רביעי לעומת קודמו)¹

	1985				1984				1983			
	IV	III	II	I	IV	III	II	I	IV	III	II	
1. צריכה פרטית	10.3	- 5.9	- 1.2	4.1	- 7.8	5.4	1.7	- 5.3	- 3.2	- 1.0	- 2.4	
2. צריכה ציבורית מקומית	- 1.3	- 3.6	- 2.2	1.7	- 1.4	2.3	0.7	- 2.1	2.9	- 3.0	1.7	
3. השקעה בנכסים קבועים (ללא אניות ומטוסים)	6.4	- 7.0	- 1.9	1.0	- 5.3	2.9	- 5.1	- 6.1	- 5.7	- 0.1	6.1	
4. סך כל השימושים המקומיים (1+2+3)	6.9	- 5.6	- 1.5	3.0	- 5.9	4.2	0.1	- 4.8	- 2.5	- 1.2	0.1	
5. יצוא סחורות ושירותים ²	- 0.6	0.4	2.8	2.2	1.1	6.3	- 3.8	7.3	6.8	0.6	1.4	
6. יבוא סחורות ושירותים אזורי (ללא אניות ומטוסים) ³	15.0	- 11.5	3.4	- 1.1	- 6.2	6.7	- 3.5	- 5.6	5.7	- 3.5	4.9	
7. עודף יבוא אזורי (5-6)	15.4 פי	- 92.5	7.7	- 19.8	- 33.2	8.2	- 2.4	- 35.2	3.3	- 11.7	12.5	
8. תוצר מקומי גולמי	- 5.7	- 2.1	1.4	2.5	- 1.3	6.0	- 0.8	- 0.6	- 0.8	0.0	- 1.4	

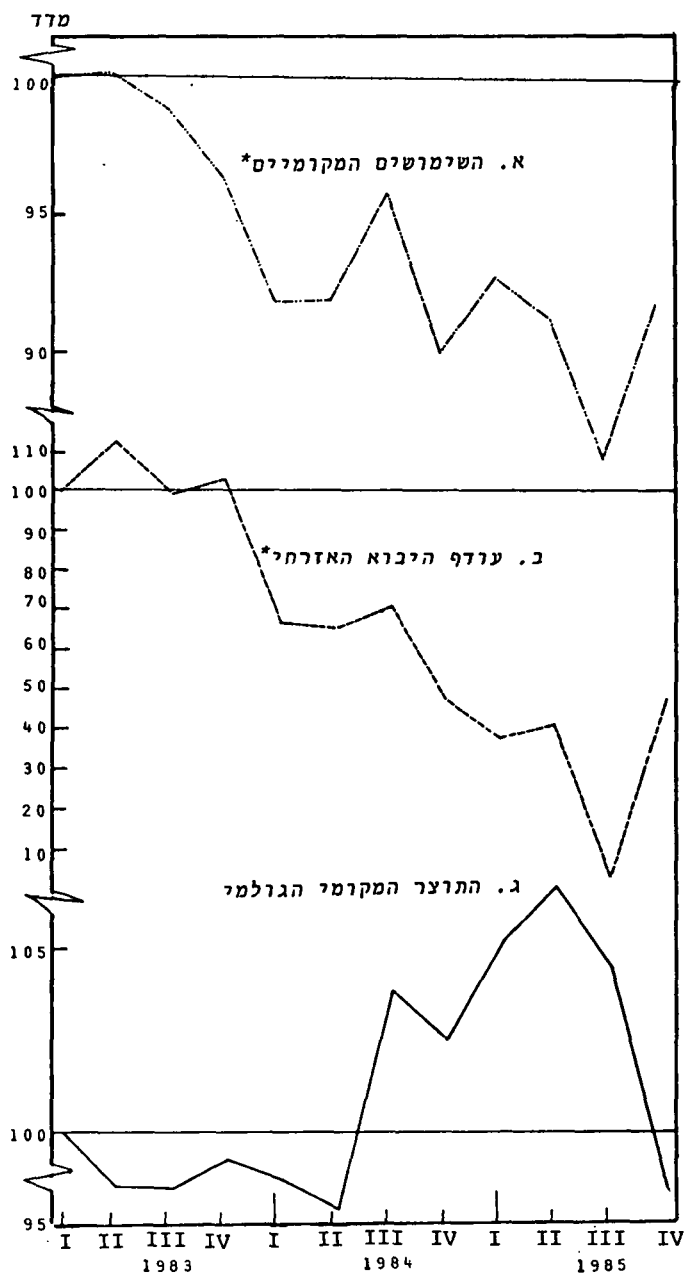
(1) אחוזי השינוי חושבו על סמך הנתונים המוחלטים המופיעים בלוח ב' 1א'.

(2) ראה הערה 2, ללוח ב' 1.

(3) ראה הערה 1, ללוח ב' 1.

דיאגרמה ב' 1
התפתחות השימושים המקומיים, עודף היבוא האזרחי והתוצר המקומי הגולמי,
1983 עד 1985

(נחונים רבעוניים מנוכי עונתיות, מדדים, רביע ראשון של 1983 = 100)

* כמוגדר בלוח ב' י"ב

המדיניות הכלכלית המרכזית ב־1985 התגבשה בתכנית לייצוב המשק, שהופעלה בתחילת יולי 1985. לאחר שהתברר, כי התהליך האינפלציוני עלול לקבל תאוצה מחודשת, וכי לא ניתן להמשיך במתכונת עסקות החבילה – הופעלה תכנית כוללת, שנועדה לטפל ברוזמנית בשתי הבעיות הדחופות של הכלכלה הישראלית – האינפלציה הגבוהה וקשיי המימון במאזן התשלומים. כדי להביא להפחתה מהירה של האינפלציה, ננקטו צעדים לתזמון (סינכרוניזציה) של המשתנים הכלכליים הנומינליים המרכזיים באמצעות הקפאה נומינלית של שער החליפין והמחירים (אחרי העלאה גדולה, חד-פעמית); הקפאה נומינלית של האשראי; השהיית הסכם תוספת היוקר והסכמי השכר האחרים והחלפתם בהסכם מיוחד, שהתבטא בשחיקה משמעותית בשכר הריאלי. צעדים אלו לוו בריסון פיסקלי ומוניטרי חריף. הריסון הפיסקלי התבטא בקיצוץ ישיר בפעילות הממשלה; בהקטנת השכר הריאלי בשירותים הציבוריים מעל הממוצע במשק; בביטול גיכר של סובסידיות (לייצור המקומי וליצוא) ובהעלאת מסים. הריסון הפיסקלי נועד גם לצמצם את הביקושים המקומיים. המיתון בביקושים המקומיים אמור היה לסייע, ברוזמנית, הן להאטה בקצב האינפלציה, והן להמשך הצמצום בעודף היכוא האזרחי. הריסון המוניטרי הסתייע בירידה הרכה שחלה בגירעון הסקטור הציבורי (בעקבות האמצעים הפיסקליים שנקטו), והתבטא במיוחד בשיעורי ריבית ריאליים גבוהים, שמנעו צבירת מלאים ספקולטיביים.

ההשפעה המהירה של אמצעי המדיניות האמורים מקורה באווירה ובאמינות שהשרתה התכנית הכלכלית מראשיתה, מאחר שהיא התקבלה כתכנית כוללת, שהממשלה נחושה בדעתה לבצעה. תחילת התהליך של פיטורי עובדים בסקטור הציבורי היה איתות נוסף לכוונות הרציניות בביצוע התכנית. נוסף על כך ייתכן, שריסון פיסקלי מסוים, שהופעל כבר מחודש אפריל (בתחילת שנת התקציב), במיוחד בתחום המסים, וקיצוץ בסובסידיות לייצור המקומי, החל נותן אותותיו באמצע השנה. חלק מהירידה בצריכה הפרטית שיקף כנראה גם אי־ודאות גדולה, שהשתררה במשק מיד עם הפעלת התכנית הכלכלית, והשפעתה היתה ארעית. (עדות לכך היא התאמת הצריכה הפרטית כלפי מעלה ברביע האחרון של השנה ובתחילת שנת 1986).

הירידה בשימושים המקומיים בשנת 1985 היתה אפוא, במידה רבה, פרי מדיניות של הממשלה. מדיניות זו התבטאה תחילה בהמשך הצמצום בביקושים הנמצאים בשליטה ממשלתית ישירה, בשיעור של כ־2.4 אחוזים (לאחר שפחתו כ־2 אחוזים בשנת 1984). צמצום זה התרחש הן בצריכה הציבורית המקומית (בעיקר בביטחון) ובצריכת מלכ"ר, והן בהשקעות הסקטור הציבורי ומלכ"ר, והוא תרם ישירות כ־23 אחוזים מכלל הירידה בסך השימושים המקומיים של המשק בשנה זו, לעומת תרומה ישירה של כ־11 אחוזים בלבד אשתקד. הירידה הגדולה בהשקעה במלאי – המשקפת את הירידה במלאים ללא יהלומים³ – תרמה תרומה משמעותית (כ־23 אחוזים) לירידת השימושים המקומיים. הירידה במלאים ללא יהלומים נבעה בעיקרה מהריסון המוניטרי החריף, שהונהג במחצית השנייה של השנה, והתבטא בשיעורי ריבית ריאליים גבוהים במיוחד. יצוין, כי אופיו של צמצום מלאי מעין זה הוא ארעי, והשפעתו על הסקטור העסקי היתה שלילית, במנעו תהליך התאמה הדרגתי יותר ברמת הפעילות הכלכלית, במקביל לצמצום הביקושים. (מנקודת הראות של התכנית לריסון האינפלציה, היתה לריבית הריאלית הגבוהה, בתחילת התכנית, גם השלכות חיוביות: הן פעלו למיתון מהיר בביקושים המקומיים, וזה תמך בהקטנת קצב האינפלציה).

מדיניות הממשלה פעלה גם לצמצום הביקושים המקומיים של הסקטור הפרטי (ללא השקעה במלאים), שפחתו כ־2.8 אחוזים (לאחר ירידה בת כ־8.7 אחוזים אשתקד). ביטוייה העיקריים

³ ענף היהלומים, שהוא ענף יצוא, מקבל מימון זול יחסית במטבע חוץ, ולכן לא הושפע מהריבית הגבוהה ששררה במשק.

של מדיניות זו היו ירידה חריפה בהכנסה הפרטית הפנויה ומדיניות מוניטרית מרסנת. הירידה הריאלית הגדולה בהכנסה הפרטית הפנויה, ובמידת-מה גם שיעורי הריבית הריאליים הגבוהים מאוד, תמכו בהמשך הירידה של הצריכה הפרטית לנפש, והעמיקו את צמצום הביקוש לדירור, מעבר למגמת הירידה בשנים האחרונות (המשקפת תהליך התאמה ארוך טווח לרמה נמוכה יותר של ביקוש לדירור, עקב הצטמצמות ההפרש בין מספר העולים למספר היורדים בעשור האחרון). נוסף על גורמים אלה, משקפת הירידה המתונה בהשקעות הסקטור הפרטי בענפי המשק, זו השנה השנייה, התאמה מתמשכת להתרחבות השקעות אלו בשנים 1982 ו-1983, ששיקפה בחלקה אלמנט ספקולטיבי (ראה לוח ב'10). גורם נוסף, שייתכן כי פעל להקטנת ההשקעה בענפי המשק, היה אי-הוודאות באשר להתפתחות הביקושים המקומיים.

הירידה החריפה בהכנסה הפרטית הפנויה — למרות העלייה הכמותית בתוצר הלאומי — נבעה בעיקר מאמצעי המדיניות הבאים:

א. פיחות (בשער החליפין האפקטיבי) ביבוא, שהיה גדול יותר מאשר ביצוא, פעל להקטנת ההכנסה הפרטית הפנויה הריאלית בכ-3.5 אחוזים.⁴

ב. ירידת השכר הריאלי של הסקטור הציבורי (במונחי כוח קנייה) מעבר לירידה בשכר הממוצע במשק, פעלה לצמצום סך ההכנסה הפרטית הפנויה הריאלית ב-2 אחוזים.

ג. ההעלאה הרבה בשיעורי המיסוי (העקיף והישיר) וצמצום הסובסידיות לייצור המקומי תרמו לצמצום ההכנסה הפנויה הריאלית בכ-4 אחוזים.

יש לציין, כי המדיניות הפיסקלית, שהקטינה את ההכנסה הפנויה הריאלית בהיקף רב הביאה להקטנה מסוימת של משקל התמורה להון בהכנסה הלאומית (אף שגם השכר הריאלי ירד מאוד).

לסיכום, המדיניות הכלכלית לריסון הביקושים המקומיים התבטאה במישרין, בצמצום השימושים המקומיים של הסקטור הציבורי ומלכ"ר, ובעקיפין — בצמצום רב של ההכנסה הפנויה הריאלית (הן בתמורה לעבודה והן בתמורה להון) ובמדיניות מוניטרית מרסנת, שפעלו לירידה בצריכה הפרטית לנפש, להעמקת השפל בדירור ולהקטנת ההשקעות במלאי.

ניתן לומר, כי הירידה הכמותית בשימושים המקומיים בשנת 1985 היתה קודם כול ביטוי למדיניות הכלכלית המצמצמת, שננקטה במהלך השנה.

בשנת 1985, בדומה לשנה הקודמת, משקפת העלייה בתוצר המקומי הגולמי בעיקר גידול ביצוא, אם כי תרומתו היתה קטנה יותר מאשר אשתד; לעומת זאת פחתה בשנת 1985 לעומת קודמתה ההשפעה הממתנת של ירידת הביקושים המקומיים, וכך הסתכם שיעור עלייתו של התוצר ב-2.8 אחוזים, בהשוואה ל-1.7 אחוזים בשנת 1984. שיעור הגידול בתוצר העסקי היה גדול יותר — 3.8 השנה לעומת 1.7 אחוזים בשנת 1984. הפיחות הריאלי בשנתיים האחרונות, שנתמך בשפל בביקושים המקומיים ובשוק העבודה, איפשר את העלייה האמורה בתוצר, תולדת העלייה ביצוא; לעומת זאת, בשנתיים שקדמו לכך (1982 — 1983), למרות התרחבות הביקושים המקומיים, עלה התוצר המקומי העסקי בשיעור מועט בלבד (אחוז אחד בממוצע שנתי). זאת משום שמדיניות האטת הפיחותים ננקטה ללא סינכרוניזציה של המחירים האחרים, בעיקר השכר, וללא תמיכה של מדיניות פיסקלית מרסנת — וכתוצאה מכך התבטאה המדיניות האמורה בייסוף ריאלי, שהפנה את התרחבות הביקושים המקומיים להגדלת היבוא ולבלימת העלייה ביצוא. ייתכן, כי הגידול האיטי בתוצר העסקי בשנים האחרונות (1982 — 1985) משקף

⁴ תוצאה זו מתקבלת מהשוואה בין המצב בפועל לבין מצב, שבו מחירי היצוא (במונחים שקליים, בשע"ח אפקטיבי) היו עולים בשיעור דומה למחירי היבוא.

גם מגבלות מצד ההיצע, בעיקר עקב התנודות הגדולות באינפלציה ומדיניות כלכלית בלתי עקיבה.

התבוננות במגמה הרב-שנתית מלמדת, כי התוצר העסקי הגולמי לנפש לא עלה בשנים האחרונות, וככל העשור האחרון הוא גדל רק במעט. (ראה דיאגרמה ב'נ"2). התפתחות זו משקפת את חומרת הקיפאון בצמיחה הכלכלית של המשק הישראלי: ללא צמיחה (וללא עלייה מתמדת בהעברות החד-צדדיות מחו"ל), הרי משמעותה של העלאה ארוכת טווח ברמת החיים לנפש היא הגדלת החוב החיצוני לנפש, כפי שאכן אירע בשנים 1981 עד 1983.

הצטמצמות עודף היבוא האזרחי בשנת 1985 מקורה, מחד גיסא, בירידה כמותית של היבוא האזרחי (ב-5 אחוזים), ומאידך גיסא — בעליית היצוא (ב-7.5 אחוזים); ירידת היבוא משקפת את הצמצום בשימושים המקומיים, את צמצום ההשקעה במלאים וכן את ייקורו היחסי של היבוא. העלייה ביצוא מוסכרת בשני גורמים עיקריים: האחד — פיתוח ריאלי מסוים (כלומר, עליית מחירו היחסי של היצוא, מנקודת ראות היצואן), שנתמך בשפל ששרר בביקושים המקומיים ובשוק העבודה, והגורם השני — המשך העלייה בסחר העולמי, אם כי בקצב מואט בהרבה לעומת אשתקד (2.7 אחוזים לעומת 8.5 אחוזים).

הרכב המקורות לשימושים המקומיים השתנה בשנתיים האחרונות: משקל עודף היבוא האזרחי ביחס לתוצר המקומי הגולמי פחת (והגיע ב-1985 ל-6 אחוזים) הן בהשוואה לשנת השיא 1983 (21 אחוזים), והן בהשוואה לממוצע הרב-שנתי בשנים 1976 — 1981 (10 אחוזים); במלים אחרות: עודף היבוא האזרחי הגיע ב-1985 לרמה נמוכה במיוחד, מעבר ל"תיקון" המחזורי. רק כמחצית הירידה הכמותית בעודף זה⁵ (כאחוז מהתוצר) בכל אחת מהשנתיים האחרונות משקפת עלייה בשיעור החיסכון הלאומי הגולמי, ואילו המחצית האחרת מבטאת צמצום בשיעור ההשקעה בנכסים קבועים ובמלאים. בירידה בשיעור ההשקעה יש רכיב מחזורי משמעותי, ולכן היא בחלקה ירידה זמנית בלבד בעודף היבוא האזרחי. גידול שיעור החיסכון הלאומי (בהגדרותיו השונות) בשנתיים האחרונות החזיר את רמתו לממוצע הרב-שנתי החיובי (ראה דיאגרמה ב'נ"2), לאחר שהיה שלילי בשנים 1981 — 1984.

הצריכה הפרטית הכוללת לא השתנתה במידה משמעותית בשנת 1985, למרות שההכנסה הפנויה הריאלית ירדה מאוד; הדבר התבטא בצמצום שיעור החיסכון הפרטי לכ-27 אחוזים מכלל ההכנסה הפנויה (מכל המקורות) מכ-33 אחוזים ב-1984 או 32 אחוזים בממוצע בעשור האחרון. הצריכה הפרטית מתאימה עצמה בעיקר למגמת ההכנסה הפנויה; כיוון שתהליך ההתאמה הוא מטבעו איטי יחסית, אין להתפלא על העדר התאמה מידית לתנודה בהכנסה הפנויה השוטפת. יתר על כן, ירידת ההכנסה הפנויה נבעה במידה רבה מההעלאה הרבה של שיעור המס נטו, שחלו בו תנודות חריפות במיוחד בשנים האחרונות, (בשנת 1984, למשל, ירד שיעור המס, לאחר עלייה בשנתיים הקודמות). סביר אפוא להניח, שגברה אי-הוודאות של הציבור לגבי טיבה הפרמננטי של העלאת שיעור המס, ובשל כך לא התרחשה התאמה מלאה של הצריכה הפרטית לירידת ההכנסה הפנויה.

★ ★ ★

המשבר הכלכלי האחרון, שהגיע לשיאו בשנים 1983 — 1984, והמאמצים המוצלחים להבראת המשק בשנתיים האחרונות, התבטאו בבהירות בהתפתחות החיסכון הלאומי. בחינה תמציתית של התפתחות זו תסייע בהבנת ההתפתחויות הריאליות בשנתיים האחרונות. שיעור החיסכון הלאומי הנקי (במונחים כמותיים — ראה דיאגרמה ב'נ"1) נפל בתחילת שנים 1981 עד 1983 לשיעור שלילי, בעיקר עקב המדיניות הכלכלית שננקטה משנת 1981 עד אמצע 1983.

⁵ השווה, זהותית, להפרש בין החיסכון הלאומי ממקורות פנים לבין ההשקעה בנכסים קבועים ובמלאי.

דיאגרמה ב'2

שיעור חיסכון הלאומי הנקי מכלל הכנסות המשק¹ והתחלקותו בין הסקטור הפרטי לסקטור הציבורי, 1960 עד 1985

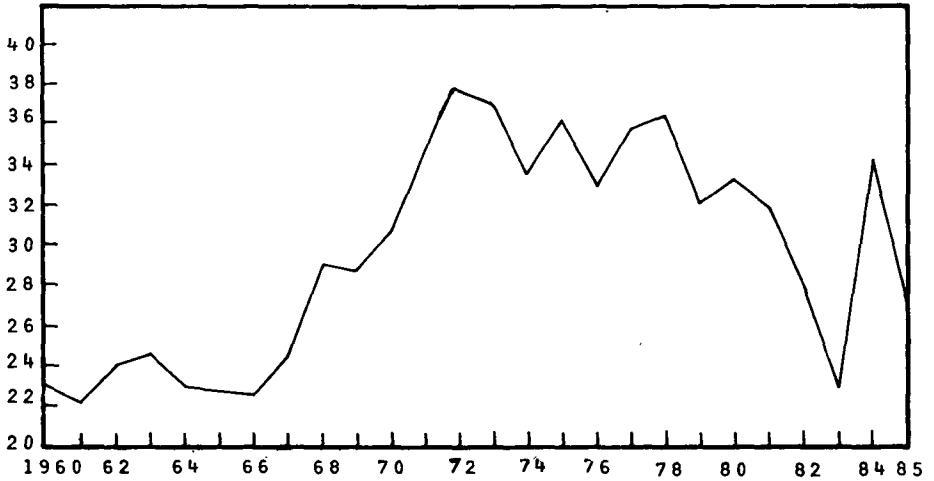

- (1) תוצר + העברות חד צדדיות מחוץ לארץ. העברות חד צדדיות תורגמו למונחים שקליים באמצעות שער החליפין האפקטיבי הממוצע כיצוא וביבוא (ראה לוח ב'י"6).
- (2) המסים על היבוא והתמיכות ליצוא, בהתאם להגדרות החשבונאות הלאומית, נכללו כספיגה (בהתאמה) של חשבון הסחורות והשירותים במאזן חשומים, ולכן הם לא נכללו בהכנסות הסקטור הציבורי נטו, בחישוב החיסכון של הסקטור הציבורי (ראה לוחות ב'י"6 ו-ב'י"7).

דיאגרמה ב' 3

שיעור החיסכון הפרטי מההכנסה הפנויה מכל המקורות, 1960 עד 1985
(המבוסס על חישוב של ריבית ריאלית ארוכת טווח על החוב של הסקטור הציבורי לציבור)

אחוזים

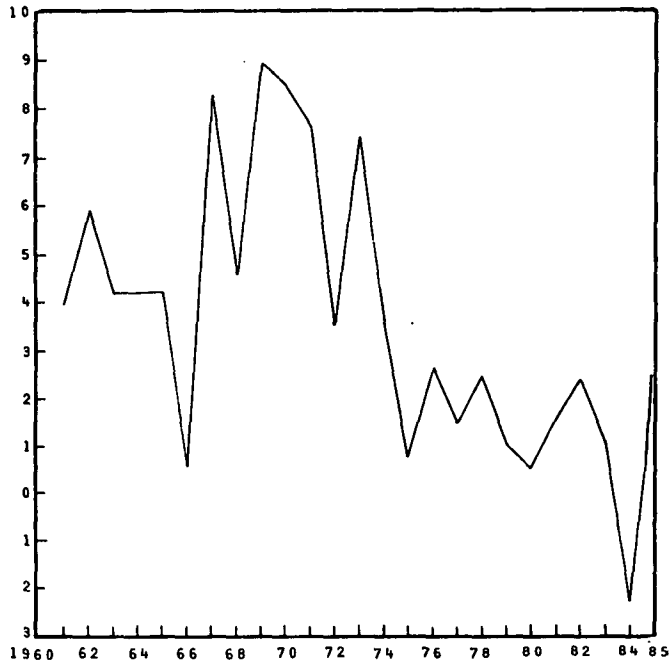
(1) בסדרת ההכנסה הפנויה חלו שינויים עקב שינויים בהגדרת תשלומי הריבית של הסקטור הציבורי לציבור. כתוצאה מכך חלו שינויים גם בשיעור החיסכון הפרטי. ראה הערה בלוח ב' 5.

דיאגרמה ב' 4

התוצר העסקי לשעת עבודה (על פי אומדן התוצר של ענפי המשק), 1961 עד 1985

(שיעורי שינוי כמותיים)

אחוזים

מדיניות זו התרכזה בהרחבה תקציבית רבה ובהאטת קצב הפיחותים (כשער החליפין האפקטיבי). דהיינו ייסוף ריאלי מתמשך של השקל עד אמצע 1983, אשר נתמך ע"י מכירה מוגברת של מטבע חוץ מהממשלה לציבור. (בשנת 1981 נבעה ירידת מחירו היחסי של היבוא בעיקר מהורדת שיעור המסוי על היבוא, ובמיוחד על מוצרים בני-קיימא מיבוא. הורדה שהוכהר כי היא זמנית. ההרחבה התקציבית התבטאה, בין השאר, בעלייה רבה בשיעור החיסכון השלילי של הממשלה באותה שנה. שיעור זה הצטמצם במידת מה ב-1982, אך רמתו היתה עדיין נמוכה יותר לעומת הממוצע בעבר – כ-15.5 אחוזים מכלל הכנסות המשק, לעומת כ-14 אחוזים בשנים 1976 עד 1980). ההוזלה היחסית המתמשכת של היבוא (ובמיוחד של מוצרים בני-קיימא) והציפיות לפיחות גדול הגבירו בתקופה זו את הביקוש של משקי הבית למוצרי צריכה מיובאים. מגמה זו נתמכה בנוזלות הרבה של תיק הנכסים – וכך ירד שיעור החיסכון הפרטי בשנים 1982 ו-1983. ירידה זו ביטאה ב-1983, כנראה, גם את חששות הפרטים מפגיעה בנכסיהם הפיננסיים, על רקע ההרעה המתמשכת במאזן התשלומים. המדיניות הכלכלית והשלכותיה – הקטנת שיעור החיסכון הלאומי הנקי מכל המקורות – הביאו לעלייה מהירה של הביקושים המקומיים ושל הגירעון בחשבון השוטף במאזן התשלומים בתקופה זו. ההלוואות לזמן ארוך ובינוני לא הספיקו כדי לממן גירעון זה, והמשק נזקק למקורות מימון קצרי טווח (כ-2.5 עד 3 מיליארדי דולרים ב-1982 עד 1984).

בשנת 1984 חלה תפנית: שיעור החיסכון הלאומי הנקי עלה במידת-מה, ומגמה זו התחזקה בשנת 1985. את עיתוי התפנית המחזורית קבעו במידה רבה משבר המניות הבנקאיות (שעיתויו היה במידה רבה תוצאה של המדיניות הכלכלית, שתוארה לעיל) והשינוי במדיניות שער החליפין (ייקור יחסי של היבוא והיצוא). עם מפולת המניות הבנקאיות, פחת הרכוש הפיננסי של הציבור ונזילותו, ורמת התצרוכת הפרטית הותאמה לרמת רכוש נמוכה יותר, התואמת יותר את המשאבים הלאומיים. הייקור היחסי של היבוא הקטין את הרכישה הספקולטיבית של מוצרים מיובאים. בשנתיים האחרונות פעלה הממשלה להגדלת החיסכון הלאומי גם במישרין: ב-1984 הוקפאה הצריכה הציבורית המקומית, וב-1985 היא צומצמה כמותית בכ-2 אחוזים. ייתכן כי גם העלאת שיעורי המסוי השנה פעלה להגדלה מסוימת בשיעור החיסכון הלאומי, אך נראה כי האפקטיביות המיידית שלה נמוכה יחסית, במיוחד על רקע העלאה רבה בשיעורי המסוי, ותנודות גדולות בהם.⁶

לסיכום, החיסכון השלילי של הסקטור הציבורי צומצם מאוד, מ-(-15) אחוזים מכלל הכנסות המשק בממוצע בשנים 1981 עד 1984 ל-(-5) אחוזים בשנת 1985. גם בעבר צומצם מאוד, בשנים בודדות, החיסכון השלילי של הסקטור הציבורי (ראה דיאגרמה ב'-2, חלק ג'), השאלה העיקרית היא, אם הפעם תצליח הממשלה להתמיד בצמצום זה לאורך זמן, כך שיתהווה שינוי מבני בתחום הריאלי. נוסף על כך יש לזכור, כי צמצום החיסכון השלילי האמור משקף בחלקו הגדול העלאה רבה בשיעורי המסוי ברוטו (אשר היו גבוהים ממילא), וספק אם פתרון זה יעודד חידוש צמיחה בעתיד.⁷

2. התוצר העסקי

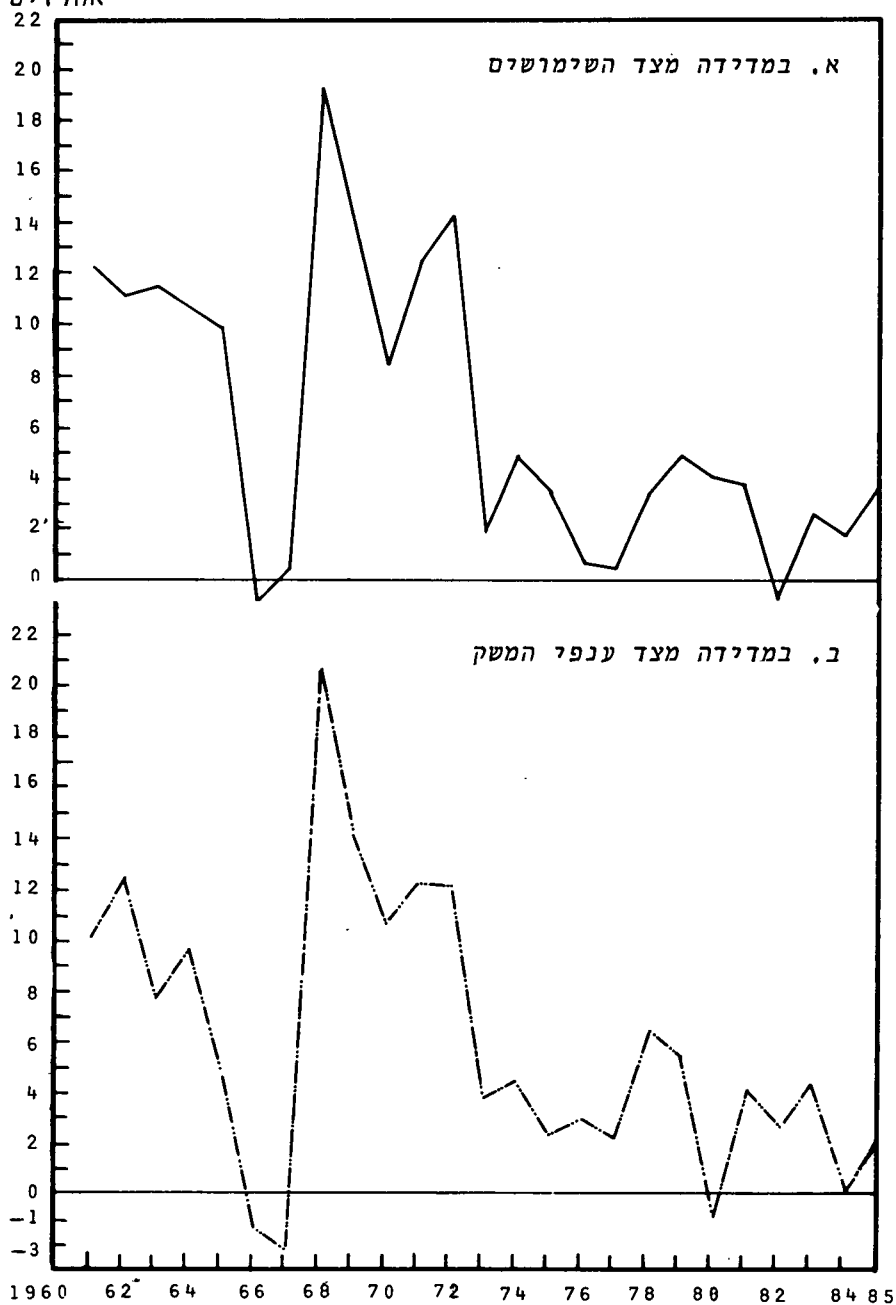
בשנת 1985 היתה החשה מסוימת בקצב עליית התוצר העסקי, 3.8 אחוזים לעומת 1.7 אחוזים בשנת 1984, ולעומת אחוז אחד בממוצע בשנים 1982 ו-1983 ו-4.4 אחוזים בממוצע בשנים

⁶ יש כלכלנים הסבורים, כי המסוי אינו משפיע על הצריכה הפרטית גם בטווח הארוך, וכי הפרטים קובעים את תצרוכתם בהתאם להכנסות המשק מכל המקורות, בניכוי הצריכה הציבורית.

⁷ סך המסים על הייצור המקומי ברוטו ומסי ההכנסה עלו משיעור ממוצע של 45 אחוזים בשנים 1981 עד 1983 ל-50 אחוזים בשנת 1985 (לאחר שבשנת 1984 שיעור המס ירד ל-40 אחוזים בלבד). נוסף על כך הוטלו גם מסים מיוחדים בשנת 1985, כמו למשל, היטל חד-פעמי על הרכוש (שבינתיים יש כוונה להאריכו).

דיאגרמה ב' 4א
 התוצר המקומי העסקי, 1961 עד 1985
 (שיעורי שינוי כמותיים)

אחוזים

לוח ב' 2
התפתחות התוצר העסקי והפריזון, 1961 עד 1985
(אחוזי שינוי כמותיים, שנתיים וממוצעים רב שנתיים)

תת־תקופות									
				1982	1978	1975	1973	1961	
				עד	עד	עד	עד	עד	
1985	1984	1983	1982	1985	1981	1977	1985	1972	
התוצר									
3.8	1.7	2.7	— 0.7	1.9	4.4	1.7	2.8	10.0	א. חשבונאות לאומית
2.3	0.1	4.4	2.6	2.2	3.7	2.5	3.0	9.1	ב. ענפי משק
— 0.2	2.4	3.2	0.1	1.4	2.2	0.8	1.1	3.6	חשומת העבודה
מלאי ההון (לתחילת השנה):									
3.1	4.7	3.1	2.9	3.4	4.1	6.1	5.0	8.7	א. גולמי
1.9	4.9	2.2	1.5	2.6	2.4	4.5	3.9	8.0	ב. נקי
פריזון העבודה ¹									
4.0	— 0.7	— 0.4	— 0.8	0.5	2.2	0.9	1.7	6.3	א. חשבונאות לאומית
2.5	— 2.3	1.2	2.4	0.9	1.5	1.7	1.9	5.4	ב. ענפי משק
מלאי ההון לשעת עבודה									
3.3	2.2	— 0.1	2.8	2.0	1.8	5.2	3.9	5.0	א. גולמי
2.1	2.4	— 0.9	1.4	1.2	0.2	3.7	2.8	4.2	ב. נקי
הפריזון הכולל ²									
2.9	— 1.4	— 0.5	— 1.7	— 0.1	1.5	— 0.8	0.4	4.5	א. חשבונאות לאומית
1.4	— 2.9	1.2	1.6	0.2	0.9	0.0	0.6	3.7	ב. ענפי משק

(1) התוצר לשעת עבודה.
(2) מחושב לפי שקלול חשומת העבודה ב-0.68 ומלאי ההון הגולמי ב-0.32. המשקלות הני"ל נקבעו על סמך התחלקות ההכנסה הלאומית הגולמית בין התמורה לעבודה והתמורה להון בממוצע רב שנתי. וכן על סמך נתוני חשומת־התפוקה לשנת 1977/78.

1978 עד 1981. השנה כמו בשנת 1984, משקפת העלייה בתוצר בעיקר את גידול היצוא. הירידה המתונה יותר של הביקושים המקומיים בהשוואה לשנת 1984 מיתנה פחות את העלייה בתוצר. (ראה לוח ב' 3.)

התכונות במגמה הרב־שנתית של הגידול בתוצר העסקי מלמדת על מגמת האטה מסוימת בקצב גידולו בשנים האחרונות: מכ־4.5 אחוזים בממוצע שנתי בשנים 1978 עד 1981 לכ־2 אחוזים בממוצע בשנים 1982 עד 1985. כמה גורמים השפיעו על יצירת מגמה זו:
(1) האינפלציה הגבוהה והשינויים התכופים במדיניות הממשלה, אשר פעלו להגדלת אי־הוודאות במשק, וכנראה הרתיעו את היצרנים מהרחבת פעילותם;

לוח ב' 3

התוצר הנובע¹ בסקטור העסקי, לפי שימושים סופיים, 1975 עד 1985
(אחוזים)

התרומה לשינוי בתוצר						משקל השימושים בתוצר					
						ממוצע שנתי					
						1978	1975				ממוצע שנתי 1975
						עד	עד				עד
1985	1984	1983	1982	1981	1977	1985	1984	1983	1982	1981	
1.1	— 1.8	2.0	2.5	1.2	1.4	37.7	37.2	39.9	39.3	38.0	צריכה פרטית
— 0.3	— 0.1	0.1	0.1	0.3	— 0.8	7.4	7.8	8.0	8.2	9.0	צריכה ציבורית
— 0.8	— 1.5	0.7	— 0.3	0.1	— 2.6	11.3	12.3	14.1	13.9	17.2	השקעה בנכסים קבועים
— 0.2	0.6	— 0.2	0.1	— 0.2	0.1	0.0	0.2	— 0.3	— 0.2	0.3	השינוי במלאי
— 0.2	— 2.8	2.6	2.4	1.4	— 1.9	56.4	57.5	61.7	61.2	64.5	סך שימושים מקומיים
2.0	5.0	1.0	— 0.4	2.5	4.5	43.6	42.5	38.3	38.8	35.5	יצוא
1.8	2.2	3.6	2.0	3.9	2.6	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך שימושים סופיים ²

(1) תוצר מקומי גולמי במחיר גורמי הייצור, למעט ענף השירותים של הסקטור הציבורי ומלכ"ד, ולמעט התוצר של שירותי דיור.
(2) לצורך התאמת השימושים לניתוח תשומה-תפוקה, ובחינת השפעתם על התוצר של הסקטור העסקי, נעשו הפחתות בשימושים השונים, כדלקמן: בצריכה הפרטית — זקיפת שירותי דיור ותשלומי שכר של מלכ"ד; בצריכה הציבורית — תשלומי שכר של הסקטור הציבורי; ביצוא — תפוקות לגורמי ייצור בחוץ לארץ. תפוקות והכנסות של גורמי ייצור מקומיים, וכן רכיב היבוא הישיר בכל השימושים.
המקור: ניתוח תשומה-תפוקה, שנערך בבנק ישראל, המתבסס על מקדמי תשומה-תפוקה, שנאמדו בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה על פי שנת 1977/78, ועל נתוני השימושים הסופיים.

(2) הייסוף הריאלי המתמשך בשנים 1981 עד 1983, אשר הפנה חלק הולך וגדל של הביקושים המקומיים ליבוא ופגע ביצוא;
(3) שיעורי מס גבוהים, הפוגעים בתמריץ לעבוד (תופעה זו אינה מייחדת דווקא את השנים האחרונות).

למרות הירידה המשמעותית בתוצר במחצית השנייה של השנה והפיגור המובן בהתאמת גורמי הייצור להתפתחות זו, ניכרה בסיכום שנתי עלייה נאה בפריון, לפי כל האינדיקטורים. יש להסתייג ולומר, כי הדיון בנושאי הפריון הוא בעל משמעות רבה יותר בניתוח רב-שנתי, והתמונה ארוכת הטווח אכן שונה: כל האינדיקטורים מצביעים על עלייה בלתי משמעותית בפריון בשנים 1982 עד 1985, לעומת עלייה, אם כי אטית, בשנים 1978 עד 1981. ייתכן כי ההחשה הרבה באינפלציה בשנים האחרונות היוותה גורם מרכזי בהאטה האמורה בשיעור עליית הפריון, שכן האינפלציה העבירה את הדגש העסקי מהייצור היעיל לתחכום הפיננסי.

לוח ב' 4
התוצר הלאומי וההכנסה הלאומית, 1982 עד 1985

העלייה או הירידה הריאלית (—) לעומת השנה הקודמת				הערך במחירים שוטפים				
1985	1984	1983	1982	1985	1984	1983	1982	
(אחוזים)				(מיליוני ש"ח)				
— 5.3	— 1.6	5.0	2.6	24,697.6	6,685.6	1,393.4	541.9	1. תוצר לאומי גולמי (במחירי שוק)
— 3.0	7.3	— 1.1	3.6	3,707.2	980.6	187.6	77.5	2. פחת
14.3	— 11.6	13.1	3.3	3,395.7	762.0	176.7	63.8	3. מסים עקיפים על הייצור המקומי
— 29.5	21.2	— 7.0	— 28.4	914.5	332.5	56.3	24.7	4. תמיכות על הייצור המקומי
48.1	— 26.8	25.8	43.4	2,481.1	429.5	120.5	39.1	5. מסים עקיפים נטו (3) — (4)
— 13.6	— 7.8	— 16.6	— 11.3	448.5	133.1	29.6	14.5	6. רכיב התמיכות בהלוואות הממשלה
— 10.1	— 0.5	3.6	— 0.5	18,957.7	5,408.6	1,115.0	439.8	7. הכנסה לאומית (1) — (2) — (5) + (6)
— 10.0	— 0.3	4.2	— 0.1	18,509.3	5,275.5	1,085.4	425.3	8. הכנסה לאומית, למעט רכיב התמיכות (7) — (6)

(1). במונחי כוח קנייה.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

ההכנסה הפרטית הפנויה, 1982 עד 1985

העלייה או הירידה (—) הריאלית ¹ לעומת השנה הקודמת				הערך במחירים שוטפים			
1985	1984	1983	1982	1985	1984	1983	1982
	(אחוזים)			(מיליוני ש"ח)			
— 10.1	— 0.5	3.6	— 0.5	18,957.7	5,408.6	1,115.0	439.8
— 30.5	5.8	— 16.2	— 49.8	246.9	91.0	17.6	8.6
— 3.0	7.3	— 1.1	3.6	3,707.2	980.6	187.6	77.5
— 8.7	0.6	3.2	1.8	22,418.1	6,298.1	1,284.9	508.7
17.3	— 19.7	2.7	3.5	4,344.3	949.7	242.5	96.4
8.5	— 8.5	— 1.5	— 1.3	1,774.5	419.3	94.0	39.0
14.6	— 16.5	1.5	2.0	6,118.7	1,369.0	336.5	135.4
				— 100.5	— 59.0	3.1	2.9
19.3	7.6	— 7.5	5.8	5,288.7	1,137.1	216.8	95.7
— 9.2	8.1	1.9	1.2	21,688.6	6,125.2	1,162.1	466.0
6.4	— 11.3	— 18.5	— 8.1	921.2	222.0	51.4	25.7
— 8.7	7.3	0.8	0.7	22,609.8	6,347.2	1,213.4	491.8
— 13.6	— 7.8	— 16.6	— 11.3	448.5	133.1	29.6	14.5
— 8.3	— 1.8	— 17.4	— 5.3	441.0	123.3	25.8	12.8
— 8.5	7.5	0.8	0.9	22,602.3	6,337.4	1,209.6	490.0
—	—	—	—	157.2	—	—	—
— 9.0	7.5	0.8	0.9	22,445.1	6,337.4	1,209.6	490.0

- 1) כמותי כוח קנייה.
- 2) מס הכנסה כולל מס יתר על מלאי.
- 3) תשלומים לביטוח לאומי כוללים מס מקביל.
- 4) מילות חובה בדרטו בניכוי פירעון מילות חובה.
- 5) תשלומי העברה נטו כוללים מס מקביל.
- 6) תשלומי הריבית ע"ח החוב הפנימי של הממשלה לציבור (הכלולים בתשלומי ההעברה נטו לציבור) תוקנו השנה באופן שישקפו תשלומי ריבית ריאלית ארוכת טווח (ראה הסבר מורחב בפרק הסקטור הציבורי). בלוח ב"ג"ה תשלומי ההעברה לציבור שונים מאלו המופיעים בלוח זה מאחר והם כוללים תשלומי ריבית של הממשלה לציבור ע"ח החוב הפנימי המושלמים בפועל על בסיס נומינאלי (תואמים לשיטת החישוב של הלמ"ס). המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח ב'־6
ההכנסה הפרטית הפנויה¹, הצריכה הפרטית והחיסכון הפרטי, 1982 עד 1985

העלייה או הירידה (—) לעומת השנה הקודמת				הערך במחירים שוטפים			במונחי כוח קנייה		
1985	1984	1983	1982	1985	1984	1983	1985	1984	1983
(מיליוני ש"ח)				(אחוזים)					
466.0	1,162.1	6,125.2	21,688.6	149.4	427.1	254.1	1.2	1.9	8.1
491.8	1,213.4	6,347.2	22,609.8	146.8	423.1	256.2	0.7	0.8	7.3
355.7	938.4	4,264.0	16,554.0	163.8	354.4	288.2	6.6	7.8	— 6.8
110.3	223.7	1,861.2	5,134.5	102.8	732.0	175.9	— 13.0	— 17.1	70.7
136.0	275.1	2,083.2	6,055.8	102.2	657.4	190.7	— 12.1	— 17.4	55.4
(אחוזים)									
23.7	19.2	30.4	23.7						
27.7	22.7	32.8	26.8						
27.4	22.4	32.7	26.8						

1. ההכנסה הפרטית הפנויה ממקורות פנים

2. ההכנסה הפרטית הפנויה מכל המקורות

3. צריכה פרטית

4. החיסכון הפרטי הגולמי ממקורות פנים

5. החיסכון הפרטי הגולמי מכל המקורות

6. שיעור החיסכון מההכנסה ממקורות פנים

7. שיעור החיסכון מכל המקורות²

א.

ב.

(1) ראה הערה 6 בלוח ב'־5.
(2) הגדרות א ו־ב מתייחסות להגדרות 12 ו־15 בלוח ב'־5 בהתאמה.

3. ההכנסה הפנויה

למרות שהתוצר הלאומי הגולמי עלה כמותית ב־3.6 אחוזים, ירדה ההכנסה הפנויה בשנת 1985 בשיעור ניכר, כ־9 אחוזים. הפער הניכר (13 אחוזים) בין קצבי גידול אלה נובע בעיקרו מהמדיניות המרסנת שננקטה במהלך השנה, ובמיוחד במחצית השנייה של שנת 1985. עליית המסים העקיפים, הירידה הניכרת בתמיכות לייצור המקומי, ייקור הצריכה המיובאת והריסון התריף של השכר בסקטור הציבורי — כל אלה הביאו להתייקרות חסרת תקדים של המחיר היחסי של הצריכה הפרטית ביחס לתוצר — 9.5 אחוזים. הדבר התבטא בירידה חריפה, של 8.7 אחוזים, בהכנסה הפרטית הגולמית מפעילות כלכלית (במונחי כוח קנייה). עקב העלייה הריאלית במסים הישירים, ירדה ההכנסה הפנויה ממקורות פנים בשיעור גבוה במקצת 9.2 אחוזים.

הגם שהפער בשנת 1985 בין קצבי הגידול של התוצר ושל ההכנסה הפנויה הוא חסר תקדים, הרי קיומם של פערים כאלה אינו ייחודי לשנת 1985. בעשור האחרון התחוללו שינויים חדים ותכופים במדיניות הפיסקלית, והדבר התבטא בתנודות חריפות בהכנסה הפנויה, מעבר לתנודות בתוצר. התנודות בהכנסה הפנויה התבטאו בקפיצות של שיעור החיסכון הפרטי ופחות — בשינויים בצריכה הפרטית; במלים אחרות: השינויים התכופים במדיניות הפיסקלית הקטינו את האפקטיביות של אמצעי זה, לפחות בטווח הקצר, ברסון הצריכה הפרטית. המדיניות הפיסקלית המחמירה, אשר הביאה לצמצום רב בהכנסה הפנויה השוטפת, השפיעה בדומה הן על ההכנסות הפנויות משכר ושלא משכר, וכתוצאה מכך לא חל שינוי רב בהתחלקות ההכנסה הפנויה: משקל ההכנסה הפנויה משכר ומתשלומי ההעברה השוטפים בכלל ההכנסה הפנויה היה בשנת 1985 56.4 אחוזים, לעומת 56 אחוזים בשנת 1984, 58.6 אחוזים במוצע בשנים 1982 — 1983 ו־54.2 אחוזים במוצע בשנים 1979 — 1981.

4. הצריכה הפרטית והחיסכון הפרטי

בשנת 1985 נרשמה יציבות בצריכה הפרטית (שפירושה ירידה של כ־2.2 אחוזים בצריכה לנפש). יציבות זו משקפת מגמות מנוגדות בחלק מהרכיבים: ירידה חריפה ברכישות כלי רכב אישיים ובצריכת ישראלים בחו"ל (29 ו־23 אחוזים, בהתאמה), ירידה קלה בצריכת שירותים, ויציבות — או עלייה מתונה — ברכיבים האחרים של הצריכה הפרטית. הצמצום הניכר בנסיעותיהם של הישראלים לחו"ל נבע, במידה רבה, מההעלאה הגדולה במס הנסיעות (ל־300 דולר לנוסע). לתקופת חודשי הקיץ (תקופת השיא בתיירות). יצויין, כי מס הנסיעות משפיע על הרכב התצרוכת יותר מאשר על רמתה.

הצריכה הפרטית ירדה, כאמור, אך במעט, בעוד שההכנסה הפנויה ירדה בכ־9 אחוזים; משמעות הדבר ירידה חריפה, כ־6 נקודות האחוז, בשיעור החיסכון הפרטי. רמת שיעור החיסכון הפרטי השנה נמוכה במידה משמעותית הן מהרמה הממוצעת והיציבה, יחסית, בשנים 1973 עד 1981, והן מרמת אשתקד (שהיתה דומה לרמה הממוצעת הרב שנתית — ראה דיאגרמה ב'־3), והדבר מצביע על האפשרות, שהשפעת המדיניות המרסנת טרם מוצתה. הסיבה לכך נעוצה בהתאמה ההדרגתית של הצריכה הפרטית לשינויים בהכנסה הפנויה השוטפת. בקביעת הצריכה הפרטית, שוקל הציבור רק את השינויים הפרמננטיים בהכנסתו, ובשנים האחרונות הלך ופחת המשקל (הנמוך ממילא) של ההכנסה הפנויה השוטפת בהערכת המגמה הצפויה של ההכנסה הפנויה. גרמו לכך השינויים החדים והתכופים במדיניות הפיסקלית, שהתבטאו בתנודות חריפות של ההכנסה הפנויה ובפערים בין קצבי הגידול של ההכנסה הפנויה ושל התוצר. עם הזמן, למד

לוח ב-7
סך הצריכה הפרטית, 1982 עד 1985

העלייה או הירידה, (—) לעומת השנה הקודמת												
במחיר				בכמות				הערך במחירים שוטפים				
1985	1984	1983	1982	1985	1984	1983	1982	1985	1984	1983	1982	
(אתוזים)				(מיליוני ש"ח)								
300.9	376.1	142.9	117.5	3.9	— 3.2	5.5	5.5	7,054.8	1,693.8	367.6	143.5	1. צריכת מוצרים שוטפים
310.0	377.1	153.9	117.3	3.1	0.3	7.0	5.3	4,783.2	1,131.8	236.5	87.0	מזה: מזון, משקאות וטבק
283.0	374.7	126.0	117.8	5.5	— 9.7	2.7	6.0	2,271.6	562.0	131.2	56.5	צריכה שוטפת אחרת
315.0	379.5	147.9	122.6	— 0.9	— 3.7	7.7	5.1	3,747.0	910.7	197.3	73.9	2. צריכת שירותים אחרים
347.9	442.6	123.9	107.3	— 27.3	— 4.9	21.6	3.5	769.3	236.4	45.8	16.8	3. צריכת ישראלים בחוץ לארץ
291.3	373.7	156.8	126.0	8.6	11.1	3.2	— 12.8	1,437.6	338.4	64.3	24.3	4. צריכת זרים בארץ (—)
309.6	381.7	141.5	118.0	— 1.1	— 4.9	7.8	7.5	10,113.6	2,502.5	546.4	209.9	5. צריכה פרטית, למעט מלכ"ר
247.6	409.2	135.5	105.0	— 1.4	— 32.0	18.1	11.0	1,301.8	379.9	109.8	39.5	דיוור ובני קיימא
239.1	383.9	156.3	120.5	— 0.9	2.1	1.5	0.5	1,805.9	537.6	108.8	41.8	6. רכישות בני קיימא
281.1	370.7	159.8	121.4	3.0	3.4	3.4	4.2	3,312.7	843.8	173.3	64.5	7. צריכת שירותי מלכ"ר
290.0	387.4	144.8	117.0	— 0.4	— 6.8	7.8	6.6	16,554.0	4,264.0	938.4	355.7	8. צריכת שירותי דיוור
294.0	381.4	146.6	118.7	— 0.3	— 2.6	6.2	6.0	15,252.2	3,884.0	828.6	316.3	9. סך הצריכה הפרטית
												10. סך הצריכה הפרטית, למעט בני-קיימא

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

הציבור, שעיקרם של השינויים במסים אינם משקפים מדיניות עקיבה, ונטייתו להתחשב בהם הלכה ופחתה. במלים אחרות, חשיבותה של ההכנסה הפנויה השוטפת בקביעת הצריכה הפרטית השוטפת הלכה וקטנה, והדבר מתבטא בתנודות גדולות יותר בשיעורי החיסכון הפרטי בשנים האחרונות (1982 עד 1985) לעומת הקודמות (1975 עד 1981 — ראה דיאגרמות ב'2, ב'3). המשקל הגבוה ונזילותם של הנכסים הפיננסיים ברכוש הציבור סייעו לציבור להתגבר על התנודות החריפות בהכנסה הפנויה ולהתאים את הצריכה למגמה הצפויה בה.

יתר על כן, שנת 1985, היא השנה השנייה ברציפות לירידת הצריכה לנפש: בשנתיים אלה הצטברו כ-11 אחוזי ירידה, ופירושו של דבר כי הצריכה הריאלית לנפש חזרה לרמה של אמצע 1981. ייתכן שהדבר מאט את תהליך ההתאמה של הצריכה הפרטית לרמת ההכנסה הפרטית הפנויה, מאחר שלפרטים במשק קשה לצמצם מאוד את רמת חייהם בזמן כה קצר יחסית. כאמור, הרמה הממוצעת של שיעור החיסכון בשנים האחרונות (1982 עד 1985) נמוכה מהרמה היציבה יחסית ששררה בשנים 1975 עד 1981. התנודות החריפות בשיעור החיסכון בשנים האחרונות מקשות בשלב זה לקבוע, אם הרמה הנמוכה היא זמנית, או משקפת תהליך של ירידה ברמת שיעור החיסכון. שני גורמים עלולים לפעול לירידת רמת שיעור החיסכון לטווח ארוך: (א) גודלו של החוב הפנימי והקשיים במיחזור. ייתכן כי הידיעות אודות החוב והקשיים עוררו בציבור חששות לגבי יכולתה של הממשלה (או נכונותה) לפרוע את החוב הפנימי. אפשר שחששות אלה, על רקע הנזילות היחסית של החוב, גרמו לשינויים בהרגלי הצריכה של הציבור ולירידה ברמת שיעור החיסכון הפרטי; הציבור הגביר את השקעתו במוצרים בני קיימא והגדיל את הצריכה של מוצרים ושירותים נוספים (נסיעות לחו"ל, טיולים ואירוח בבתי מלון, צריכת שירותי בידור ומוצריו, שיפור איכות המזון הנצרך ועוד).

(ב) רמת שיעור החיסכון יכולה להיות מושפעת גם מגורמים דמוגרפיים. בשנים האחרונות פחת משקל הגילאים הצעירים. יש הטוענים כי שיעור החיסכון בגילאים אלו גבוה יותר מאשר בגילאים האחרים, וכי ירידת משקלם באוכלוסייה עשויה להביא לירידת שיעור החיסכון הפרטי. בחינת הנתונים הרבעוניים מלמדת, שהתפתחות הצריכה הפרטית במהלך השנה לא היתה אחידה: המחצית הראשונה של השנה מתאפיינת במגמה של יציבות יחסית לעומת המחצית השנייה של 1984, וייתכן שהתפתחות זו שיקפה את גמר תהליך ההתאמה של הצריכה הפרטית לרמת הרכוש הנמוכה יותר, בעקבות משבר המניות הבנקאיות. ברביע השלישי של השנה, בעקבות התכנית הכלכלית החדשה, אירעה ירידה חריפה בצריכה הפרטית בשיעור של כ-6 אחוזים, אך כבר ברביע הרביעי התאוששה הצריכה בשיעור שקיזז ויותר את הירידה הקודמת (עלייה של כ-10 אחוזים). נראה שתהליך העלייה בצריכה הפרטית נמשך ברביע הראשון של שנת 1986. התפתחות זו מתמיהה על רקע שיעור החיסכון הנמוך בשנת 1985.

5. ההשקעות

ההשקעה הגולמית בנכסים קבועים⁸ ירדה השנה בכ-6 אחוזים, לאחר ירידה של כ-12 אחוזים אשתקד. הירידה אירעה הן בענפי המשק והן בבנייה למגורים, אולם לא באותה עוצמה: ירידה תלולה בבנייה למגורים (כ-14 אחוזים), הקשורה בהאטת הביקוש לדיור (ראה סעיף הבנייה בפרק ו' "ענפי המשק"), לעומת ירידה מתונה יחסית, כ-3 אחוזים, בענפי המשק.

⁸ הדיון כאן יתמקד בהשקעות ללא אניות ומטוסים, אלא אם כן נאמר אחרת. ברכישות מוצרי השקעה אלה לא קיימת רציפות על פני זמן, והכללתם בניחות ההתפתחות השנתית מטשטשת את תמונת ההשקעות.

לוח כ"ח
ההשקעה הגולמית המקומית לפי סוג הנכס, 1981 עד 1985

העלייה או הירידה (—) במחיר		העלייה או הירידה (—) בכמות					הערך במחירים שוטפים					
1985	1984	1985	1984	1983	1982	1981	1985	1984	1983	1982	1981	
(אחוזים)						(מיליוני ש"ח)						
												1. בנייה שלא למגורים ועבודות בנייה אחרות
245.3	365.7	— 4.7	— 12.8	5.9	— 1.6	— 5.1	820.9	249.4	61.4	24.3	11.1	מזה: בנייה שלא למגורים
349.4	259.3	— 6.1	— 5.3	9.3	— 1.1	— 8.9	468.7	111.1	32.6	12.6	5.9	עבודות בנייה אחרות
161.3	517.4	— 2.6	— 22.0	1.9	— 2.2	— 0.3	352.3	138.3	28.7	11.7	5.2	
289.3	408.7	— 0.6	— 8.2	24.9	9.7	6.9	2,444.4	631.7	135.2	45.9	18.5	2. מכוונת וציוד
310.8	411.7	— 5.2	— 6.7	28.5	17.4	5.9	1,728.9	444.0	93.0	31.2	11.7	מזה: יבוא
244.9	402.2	10.6	— 11.5	17.4	— 3.4	8.5	715.5	187.7	42.2	14.8	6.8	ייצור מקומי
332.0	426.3	— 9.2	— 37.4	29.8	36.2	8.7	444.3	113.2	34.4	11.4	4.1	3. כלי תחבורה יבשתיים
												4. השקעה גולמית מקומית בענפי המשק למעט אניות ומטוסים
283.4	401.7	— 2.7	— 14.2	20.3	9.4	3.0	3,709.6	994.3	231.0	81.6	33.7	
							— 7.6	29.4	9.2	1.5	0.8	5. אניות ומטוסים
295.1	399.6	— 8.5	— 14.7	25.0	9.4	5.0	3,702.0	1,023.7	240.2	83.1	34.5	6. השקעה גולמית מקומית בענפי משק
220.7	374.7	— 13.7	— 8.4	— 5.4	— 3.9	1.8	1,262.3	456.0	104.9	47.9	22.8	7. בנייה למגורים
223.6	373.2	— 12.7	— 6.5	— 1.3	3.0	4.5	1,062.1	376.1	85.1	37.0	16.5	מזה: בנייה פרטית
206.0	381.0	— 18.1	— 16.4	— 19.3	— 21.7	— 4.7	200.2	79.9	19.9	10.9	6.4	בנייה ציבורית
												8. השקעה גולמית מקומית בנכסים קבועים
273.3	391.8	— 10.1	— 12.8	13.9	4.2	3.7	4,964.3	1,479.7	345.1	131.0	57.3	
							— 213.0	78.6	2.7	3.7	— 3.3	9. השינוי במלאי
252.1	385.2	— 13.4	— 7.6	10.3	13.8	— 5.8	4,751.3	1,558.4	347.8	134.7	54.0	10. השקעה גולמית מקומית

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

בשנים 1982 ו-1983 גדלו מאוד ההשקעות בענפי המשק, בעיקר בשל ירידת מחירי ההשקעות במכונות, ציוד וכלי רכב יחסית למחיר התוצר, ובשל ציפיות לתפנית במגמת המחירים היחסיים. חלקן הגדול של ההשקעות בנכסים אלה מיובא, וירידת המחיר היחסי נבעה מן הייסוף הריאלי של השקל בתקופה זו. ירידה זו הביאה לשיפור בשיעורי התשואה הצפויים על השקעות, ולקבלת תכניות שנדחו בגלל חוסר רווחיות, והציפיות לעלייה במחיר ההשקעות גרמו להקדמת רכישות שתוכננו לעתיד. בשנת 1984 חל פיתוח ריאלי שהביא לתפנית במחירים היחסים, ולאחר ירידה מצטברת של כ-9 אחוזים במחירי ההשקעות יחסית למחירי התוצר במשך שנתיים, עלו מחיריהן היחסיים בכ-7 אחוזים בממוצע, ובכ-7 אחוזים נוספים בשנת 1985. מכאן ניתן לומר, כי ירידת ההשקעות השנה, בהמשך לירידתן בשנה הקודמת, משקפת בחלקה המשך ירידה מחזורית, בעקבות העלויות בשנים הקודמות, ובחלקה היא תגובה לעלייה במחירים היחסיים של ההשקעות.

בחינת ההשקעות לפי סקטור יוזם מורה, כי ההתאמה בענפי המשק בשנתיים האחרונות התרכזה בעיקר בסקטור הציבורי; זאת כדי לרסן את הביקושים, על רקע קשיי המימון של מאזן התשלומים. הירידה המצטברת בהשקעות, במבנים ובציוד בסקטור הפרטי בתקופה זו מסתכמת בכ-5 אחוזים בלבד, לאחר עליות גזולות בשנים 1981 עד 1983. חלק מן ההסבר לירידה המתונה בהשקעות הסקטור הפרטי טמון בגריטה גוברת של מלאי ההון, כך שהירידה בהשקעה נטו (בניכוי הגרט) חריפה יותר.⁹

הריבית הריאלית הגבוהה (חח"ד), ששררה במהלך 1985, הביאה לירידה במלאי המוצרים והחומרים, ונראה כי היתה לה השפעה גם על ההשקעות, בשני מישורים: בצד תיק הנכסים אמורה הריבית הגבוהה בטווח הקצר לפעול לדחיית מימושן של תכניות השקעה ובעיקר של כלי רכב, שעיתוי רכישתם גמיש; בצד הייצור משמש האשראי הבנקאי לטווח קצר לצורכי הון חוזר עבור הפירמות. עליית מחירו וציפיות לרמה גבוהה בטווח הבינוני מקטינה את כדאיות ההשקעות.

ההאטה בקצב גידול התוצר — גידול של כ-1.9 אחוזים בממוצע כארבע השנים האחרונות — תרמה אף היא לירידה בהשקעות. כבעבר, מושפעת רמת ההשקעות במשק מאירועים חיצוניים: באמצע השנה הופעלה התכנית הכלכלית החדשה, ועם הפעלתה חלה במשך ירידה תלולה בהכנסה הפנויה, שהביאה לירידה כללית בביקושים וגם בביקוש להשקעות. ברביע האחרון של השנה התאוששו ההשקעות, והדבר התבטא בגידול ריאלי של כ-19 אחוזים ביבוא נכסי השקעה. מרבית הגידול נובע מיבוא כלי רכב, שמחירם כארץ הוקפא על אף התייקרותם בחו"ל.

בצד מימון ההשקעות יש לציין שינוי מוסדי, שהופעל באמצע השנה: מרבית מפעלי התעשייה והמלונאות, ובעיקר אלה המייצאים, נהנו מהלוואת פיתוח ממשלתית בריבית ריאלית מסובסדת — נוסף על מענקים ישירים והטבות מס שונות. ביולי 1985 הוחלט על ביטול הלוואות הפיתוח והמרתן בשווה ערך המענק, שהיה גלום בהן. אומדנים ראשוניים מורים, כי מהלך זה לא השפיע על ההשקעות במשך השנה, וכי היזמים המשיכו לקבל הלוואות על סמך תכניות השקעה שאושרו קודם לכן. במהלך 1986 נראה, כי מרבית ההשקעות תתבצענה על סמך תיקון זה, וכי לצורך מימון ההשקעות בתעשייה החלה הממשלה בהפשרה של הנפקת אג"ח לציבור.

⁹ בשנים קודמות הועלתה השערה על התקצרות אורך חיי הציוד בתעשייה, האמורה להביא לגידול בהיקף הגריטה. סקר מלאי הון לשנת 1982, שנערך על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, אינו תומך בהשערה זו, ומחזק את אומדני מלאי ההון כפי שהם מופיעים בלוחות לסעיף זה.

לוח כ' 9
ההשקעה הגולמית בנכסים קבועים לפי ענף, 1984 עד 1985
(מיליוני שקלים חדשים, מחירים שוטפים)

ההשקעה במבנים			ההשקעה בציוד			סך ההשקעה		
השינוי הכמותי			השינוי הכמותי			השינוי הכמותי		
1985	1984	1985	1985	1984	1985	1985	1984	1985
(מיליוני)			(מיליוני)			(מיליוני)		
(אחוזים)			(אחוזים)			(אחוזים)		
— 8.5	— 11.6	101.3	4.0	— 20.3	151.0	— 1.7	— 16.6	252.2
— 23.7	— 33.0	35.6	8.9	— 33.9	9.1	— 18.8	— 33.2	44.7
1.4	0.1	101.1	1.3	2.0	1,252.6	1.3	1.9	1,353.7
..	..	..	— 32.6	— 37.0	44.8	— 32.6	— 37.0	44.8
5.9	28.8	69.0	— 21.8	— 7.2	131.5	— 13.3	1.5	200.6
13.9	— 34.6	115.6	— 26.8	— 31.2	610.3	— 22.2	— 31.6	726.0
13.9	— 34.6	115.6	29.4	— 21.3	173.7	23.4	— 27.0	289.3
— 21.1	— 8.4	48.8	— 3.0	— 14.5	411.7	— 5.9	— 13.6	460.5
— 2.8	— 13.5	471.5	— 10.0	— 15.8	2,611.1	— 8.8	— 15.4	3,082.6
— 7.1	— 11.7	349.4	— 6.0	— 9.9	270.0	— 6.7	— 11.0	619.5
— 4.7	— 12.8	820.9	— 9.7	— 15.3	2,881.1	— 8.5	— 14.7	3,702.0
— 13.7	— 8.4	1,262.3	..	..	..	— 13.7	— 8.4	1,262.3
— 10.6	— 10.0	2,083.2	— 9.7	— 15.3	2,881.1	— 10.1	— 12.8	4,964.3

- א. חקלאות
ב. מים
ג. תעשייה
ד. ציוד בנייה
ה. חשמל
ו. תחבורה ותקשורת
ז. מזה: למעט כלי תחבורה
ח. שירותים פרטיים
ט. שירותים ציבוריים
י. ענפי משק (ח)+(ט)
יא. בנייה למגורים
יב. סך כל ההשקעה בנכסים קבועים

ההשקעה בנכסים קבועים מתחלקת לשלושה רכיבים עיקריים — מבנים, ציוד וכלי תחבורה — הנבדלים זה מזה ברגישותם ביחס לשינויים במחירים היחסיים. ההשקעה במבנים היא הרכיב הפחות גמיש. עקב משך הבנייה הארוך של מבנים, הרי ההשקעה בשנה מסוימת נובעת מהתחלות בנייה בשנים קודמות. רכישת מכונות וציוד דורשת, מצד אחד, הכנת תשתית לקליטתם, ומצד שני — קשורה במועדי אספקה ארוכים. הרכיב הגמיש ביותר הוא רכישת כלי רכב, שכן אין צורך בהכנה מוקדמת לרכישתם, וזמן אספקתם מהיר, יחסית. ואכן, אנו עדים להשפעה משמעותית של מחיריהם היחסיים על הביקוש לכלי רכב: עליית המחירים בשנתיים האחרונות (לאחר ירידה בשנים 1982 ו-1983) גרמה לירידה ברכישות: כ-42 אחוזים ב-1984 וירידה נוספת של כ-11 אחוזים בשנת 1985. התגובה מתונה יותר ברכישת מכונות וציוד: עליית המחירים המצטברת בשנתיים האחרונות, כ-14 אחוזים, לוותה בירידה של כ-9 אחוזים ברכישות בתקופה זו.

מחירי ההשקעות יחסית למחיר תוצר המקומי הגולמי של הסקטור העסקי

(שיעורי שינוי שנתיים, ממוצעים)

	1985	1984	1983	1982
מכונות וציוד	9.9	7.2	5.5	1.1
מבנים	-11.6	-4.8	-4.4	-1.1
כלי תחבורה יבשתיים	9.7	19.0	-6.6	-10.1
סך כל ההשקעות למעט אוניות ומטוסים	5.3	6.7	-5.4	-2.2

א. ההשקעה בענפי המשק

ירידת ההשקעות בענפי המשק השנה (כ-5 אחוזים) מקפלת בתוכה שונות רבה בהתפתחויות, הן ברכיבי ההשקעה והן בענפים השונים. בעוד שההשקעות בכלי רכב ירדו בכ-9 אחוזים, ירדה ההשקעה במבנים בכ-5 אחוזים, וההשקעות בציוד — בכאחוז אחד בלבד. על רקע הירידה הקלה בהשקעות בציוד כולטים ענפי התעשייה, החקלאות והתקשורת: בשלושת ענפים אלה חל גידול בהשקעות. העלייה בהשקעות בתעשייה מוסברת בעיקר בשיפור ברווחיות בשנים קודמות, והגידול בתקשורת קשור בהקמתה של חברת התקשורת "בזק", שאיפשרה עצמאות רבה יותר בקבלת ההחלטות העסקיות בתחום זה. בענפי התשתית — חשמל וכבישים — ניכרה השנה ירידה תלולה, הקשורה, בין השאר, בקיצוץ תקציבי הסקטור הציבורי. כענף המים חל השנה גידול בהשקעות בציוד, לאחר ירידה תלולה אשתקד.

השפעת הריסון התקציבי על ההשקעות בולטת יותר בבחינת ההשקעות לפי הסקטור היחוס: בעוד שסך ההשקעות בציוד ובמבנים בסקטור הפרטי ובחברות הסקטור הציבורי ירדו בכ-2 אחוזים, הצטמצמו השקעות הסקטור הציבורי בכ-4 אחוזים, שיעור המשקף ירידה דומה במבנים ובציוד (ראה לוח ב'10).

בעשור האחרון ניתן להבחין במגמה של יציבות בחלקו של התוצר המוקדש להשקעות (כולל או"מ) — כ-17 אחוזים בממוצע. השנה ירד משקלן לכ-15 אחוזים, שיעור נמוך, הדומה לזה של שנת השפל — 1980. לעומת זאת הלך וגדל משקלו של הגרט בתוצר: שיעורו, שהיה יציב על פני תקופה ארוכה (כ-5 אחוזי תוצר), עלה מאוד בשנים האחרונות והגיע עד לכ-10 אחוזי תוצר. במלים אחרות, על המשק להשקיע כ-10 אחוזי תוצר של 1985 כדי לשמר את מלאי ההון בסקטור העסקי ברמתו הנוכחית.

לוח ב' 10
אומדן ההשקעה בענפי משק לפי הסקטור היוזם¹, 1980 עד 1985

	השינוי הכמותי					אלפי שקלים חדשים במחירי 1980				
	1985	1984	1983	1982	1981	1985	1984	1983	1982	1981
1. מבנים										
א. הסקטור הציבורי ²	-3.0	-17.1	7.7	5.8	-11.0	2,371	2,444	2,949	2,737	2,587
ב. חברות הסקטור הציבורי ³	-4.1	-10.4	-5.1	-24.4	12.3	625	652	728	767	1,015
ג. הסקטור הציבורי וחברותיו	-3.2	-15.8	4.9	-2.8	-5.5	2,996	3,096	3,677	3,504	3,601
ד. הסקטור הפרטי	-8.7	-3.2	8.6	2.6	-3.8	1,032	1,130	1,167	1,075	1,047
ה. סך כל המבנים	-4.7	-12.8	5.8	-1.6	-5.1	4,028	4,226	4,844	4,579	4,648
2. ציוד										
א. הסקטור הציבורי	-5.8	-15.4	29.2	5.3	9.6	1,688	1,791	2,116	1,638	1,556
ב. חברות הסקטור הציבורי	8.3	-20.1	22.3	-5.3	-5.8	1,728	1,595	1,996	1,631	1,723
ג. הסקטור הציבורי וחברותיו	-0.9	-17.7	25.8	0.0	0.9	3,416	3,386	4,112	3,269	3,279
ד. הסקטור הפרטי	-1.3	-2.7	24.4	16.4	11.2	6,874	6,966	7,161	5,755	4,945
ה. סך כל הציוד	-0.6	-8.2	24.9	9.7	6.9	10,290	10,352	11,273	9,024	8,224
3. מבנים וציוד										
א. הסקטור הציבורי	-4.2	-16.4	15.8	5.6	-4.3	4,059	4,235	5,065	4,375	4,143
ב. חברות הסקטור הציבורי	-4.7	-17.5	13.6	-12.4	0.1	2,353	2,247	2,724	2,398	2,738
ג. הסקטור הציבורי וחברותיו	-1.1	-16.8	15.0	-1.6	-2.6	6,412	6,482	7,789	6,773	6,880
ד. הסקטור הפרטי	-2.5	-2.8	21.9	14.0	8.3	7,906	8,096	8,328	6,830	5,992
ה. סך כל המבנים והציוד	-1.6	-9.5	18.5	5.7	2.2	14,318	14,578	16,117	13,603	12,872

(1) השקעות בענפי משק למעט כלי תחבורה.

(2) כולל גם מלכ"ר ומפעלים ממשלתיים (רכבת, נמלים, שדות תעופה ודואר וכן ההשקעות בכבישים, בייעור ובהכשרת קרקע וחלק מציוד הבנייה.

(3) כולל חשמל, מים, אומדן ההשקעה בענפים כימיה, מוצרי נפט, מכרות ומחצבים, ואומדנים על השקעות נוספות של חברות ממשלתיות בתעשייה, בתחבורה ובשירותים.

צירוף זה, של יציבות יחסית במשקלה של ההשקעה הגולמית בתוצר ועלייה מהירה בקצב גידול הגרט, משתקף בירידה חדה במשקלה של ההשקעה נטו (השקעה גולמית בניכוי גרט — כולל אוניות ומטוסים) בתוצר; זו ירדה השנה לרמה נמוכה וחסרת תקדים במשק הישראלי — כ־5 אחוזי תוצר. ההשקעה נטו היוותה כ־8 אחוזי תוצר בשנים 1980 עד 1985, וכ־15 אחוזים בממוצע בשנים 1972 עד 1979. ברמה נמוכה זו של השקעה נטו, המשתקפת גם ביחס ההון לתוצר (הנקי), טמונות השלכות שליליות על אפשרות הצמיחה של המשק בעתיד (ראה דיאגרמה ב'־5).

ב. מלאי ההון בענפי המשק

ירידתן של ההשקעות בשנתיים האחרונות, ומשקלן הנמוך של ההשקעות נטו (בניכוי הגרט) בתוצר משתקפים בהאטה גוברת בקצב גידול מלאי ההון הגולמי. לאחר מספר שנים, שבהן גדל מלאי ההון בסקטור העסקי בכ־3 אחוזים, הואט גידולו השנה לכשני אחוזים. השנה נמשכה המגמה ארוכת הטווח של ירידה במשקלם של המכנים בסך מלאי ההון הגולמי, והם גדלו בשיעור של כאחוז אחד בלבד, בעוד שמלאי ההון בציוד לתחילת 1986 גדל בכ־3 אחוזים.

לוח ב'־11

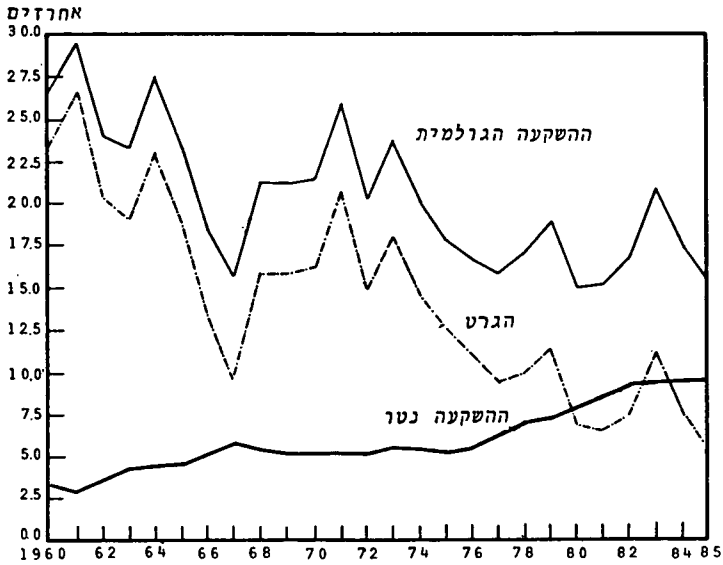
סך האשראי לזמן בינוני וארוך לפי ייעוד, 1982 עד 1985
(מיליוני שקלים חדשים, מחירים שוטפים)

העלייה או הירידה הכמותית ¹ לעומת השנה הקודמת								
	1985	1984	1983	1985	1984	1983	1982	
1. אשראי לסקטור העסקי	8.7	— 10.7	— 7.4	2,062.4	474.0	106.3	51.8	
תעשייה	21.4	— 11.9	— 16.7	849.1	177.5	39.0	21.1	
חקלאות	28.6	— 5.9	1.7	540.1	110.8	24.3	11.0	
בנייה	— 12.4	71.2	— 25.6	121.4	32.7	3.5	2.4	
ענפי משק אחרים	— 14.1	— 19.9	0.7	551.8	153.0	39.5	17.3	
2. אשראי למשקי בית	— 2.2	— 21.4	5.4	803.4	244.3	60.8	24.1	
אשראי לדיור	— 3.5	— 27.5	7.8	570.8	187.1	49.4	19.4	
אשראי אחר	1.3	0.7	— 2.6	232.6	57.2	11.4	4.7	
3. אשראי לרשויות מקומיות	— 26.9	39.0	14.0	149.9	49.7	8.2	3.0	
4. אשראי למוסדות לאומיים	24.7	— 1.7	4.0	67.9	14.2	3.2	1.3	
5. סך האשראי (1) עד (4)	3.2	— 11.6	— 2.5	3,083.6	782.2	178.4	80.2	

(1) כל סעיף מנוכה במדד מחיר ההשקעה המתאים, פרט לאשראי משקי בית, המנוכה במדד מחירי דיור. (הניכוי נערך על בסיס נתונים חצי שנתיים.)

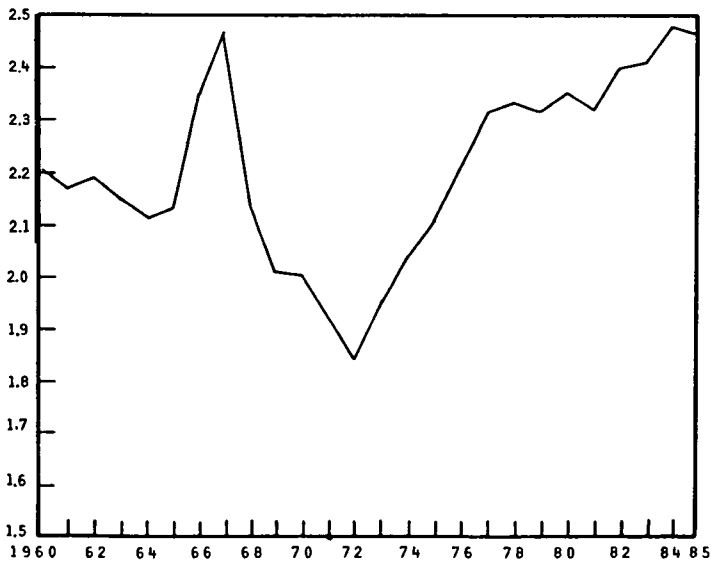
דיאגרמה ב' 5

היחס שבין ההשקעה הגולמית, הגרט וההשקעה נטו לבין התוצר הגולמי של הסקטור העסקי, 1960 עד 1985

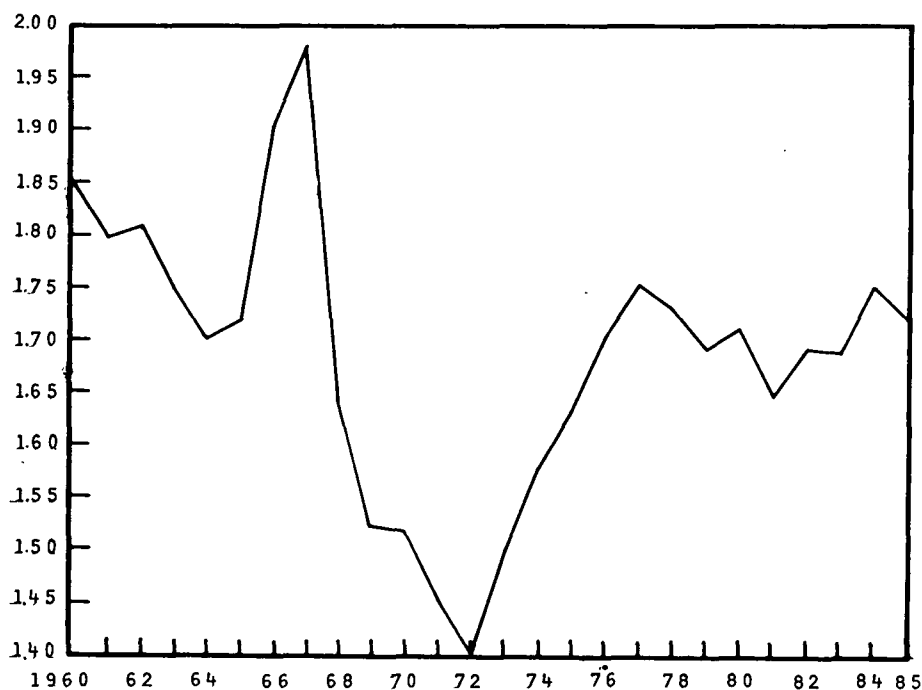
דיאגרמה ב' 6

היחס שבין מלאי ההון הגולמי לבין התוצר המקומי הגולמי של הסקטור העסקי, 1960 עד 1985

דיאגרמה ב'7

היחס שבין מלאי ההון הנקי לבין התוצר המקומי הנקי של הסקטור העסקי, 1960 עד 1985

ההאטה בגידול מלאי ההון מקיפה את כל ענפי המשק, למעט התעשייה: כאן גדל מלאי ההון ב-4.2 אחוזים, בדומה לממוצע בשנים האחרונות. הגידול בהשקעות ובמלאי ההון בתעשייה מוסבר, בין השאר, בהעדפתו של סקטור זה באמצעות הלוואות מסובסדות, מענקים והטבות מס. בשנים האחרונות כמעט ולא שילם סקטור זה מס חכרות, בין השאר עקב האינפלציה הגבוהה ששררה במשק הישראלי והשלכותיה על חוקי המסוי. צירוף זה, של סכסוד השקעות מחד גיסא, ועלייה ברווחיות נטו מאידך גיסא, תרם לגידול בהשקעות בתעשייה.

במלאי ההון הנקי¹⁰ בסקטור העסקי לתחילת 1986 ניכר קיפאון, תופעה שלא זכורה זה שנים רבות, והיא קשורה בהזדקנות הולכת וגוברת של מלאי ההון הגולמי. להתיישנות הציוד בעידן של שינויים טכנולוגיים מהירים השלכות שליליות על כושר התחרות של המשק ועל פריון ההון: ואכן, בשנים האחרונות אנו עדים לירידה בפריון הכולל, למרות העלייה המתמשכת ביחס שבין מלאי ההון הגולמי לבין תוצר הסקטור העסקי — עלייה הקשורה, כפי הנראה, גם לניצולת פוחתת של מלאי ההון (ראה דיאגרמה ב'7).

¹⁰ בשיטת מלאי ההון הגולמי מוערך כל נכס השקעה במחיר הרכישה עד לגריטתו לאחר מספר שנים, לפי אורך חייו. בשיטת מלאי ההון הנקי מופחת ערכו של נכס השקעה מידי שנה, בשיטת הקו הישר. עלייה בגיל הממוצע של מלאי ההון פירושה הצבר פחת גדול יותר, כך שמלאי ההון הנקי גדל בקצב איטי יותר מאשר מלאי ההון הגולמי.

ג. מימון ההשקעות

סך האשראי לזמן בינוני וארוך לסקטור העסקי (ברוטו) גדל השנה בכ-9 אחוזים ריאלית, תוך שונות רבה בין הענפים השונים: גידול מהיר בתעשייה ובחקלאות, וירידה חדה באשראי לענף הבנייה ולענפי השירותים. הגידול בשני הראשונים קשור, בין השאר, להקפאת הלוואות הפיתוח בסוף 1984 ולהפשרתן בתחילת 1985. כן נלקח אשראי לשם חידוש הלוואות שניטלו ב-1983, ומועד פירעונן חל השנה.

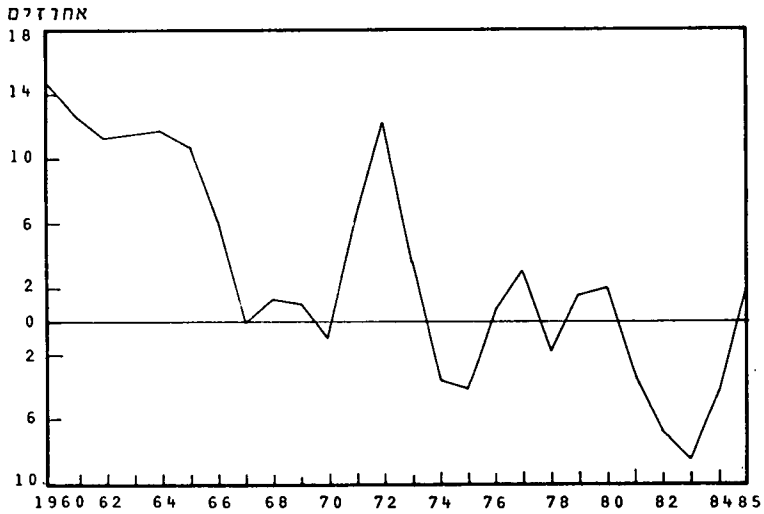
אחד הרכיבים המרכזיים, ששימשו את הממשלה לעידוד הסקטור הסחיר (חקלאות, תעשייה ותיירות) היה הלוואות בריבית מוזלת למימון השקעות. ביולי 1985 בוצעה רפורמה בתחום זה: הופסק אישור הלוואות אלו, ובמקומן הוחלט על מתן מענק באחוזים מסוימים מן ההשקעה, לפי אזורי הפיתוח. שינוי זה הרע את תנאי הסיוע משתי בחינות: (א) עלולים להיווצר קשיים במימון ההשקעות, אם לא יעמדו מקורות מימון אלטרנטיביים בשוק ההון; (ב) עם העלאת תקרת הריבית המירבית במשק ל-13 אחוזים, נמוך ערך המענק מערך הסובסידיה שהיתה גלומה בהלוואות הפיתוח. בתחילת 1986 החל מסתמן פתרון לבעיית המימון – הממשלה אישרה לגייס מהציבור הון המיועד למימון השקעות על-ידי חברות הסקטור העסקי.

הקטנת הסבסוד האפקטיבי וצמצום התערבות הממשלה בהשקעות הם צעדים בכיוון הנכון, ואולם היקף סבסוד ההשקעות במשק עדיין גבוה מאוד, והוא יוצר פער משמעותי בין מחיר ההון למשק לבין מחירו ליזם¹¹. פער זה מעודד השקעות שאינן בהכרח כדאיות למשק, ומביא לעיוותים בהקצאת המקורות. כמו-כן לא ברור כלל, אם סבסודן של חלק מההשקעות ואי-סבסודן של השקעות אחרות – המביא לצמצומן – תורם להרחבה כוללת של סך ההשקעות בסקטור העסקי.

¹¹ לדוגמא: במפעלים מאושרים באזור פיתוח א', מגיע המענק לגובה של 43 אחוזים מערך ההשקעה.

דיאגרמה ב'נ"ו 1

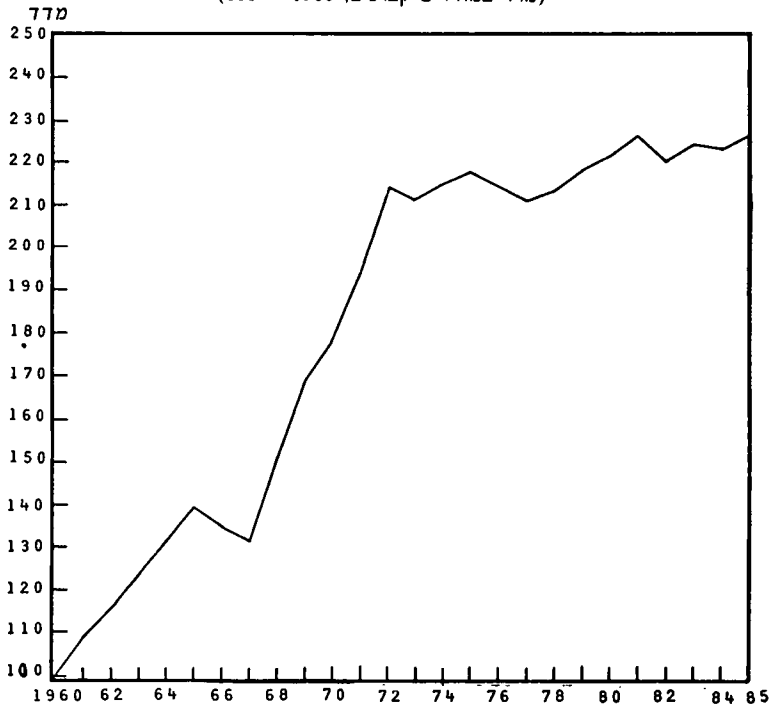
שיעור החיסכון הלאומי הנקי מסך המקורות (תוצר + העברות חד-צדדיות נטו מחוץ לארץ)
1960 עד 1985

(1) מחושב על פי נתונים כמותיים של התוצר וההעברות החד-צדדיות מחוץ לארץ.

דיאגרמה ב'נ"ו 2

התפתחות התוצר המקומי הגולמי של הסקטור העסקי לנפש בשנים 1960 עד 1985
(מדד במחירים קבועים, 1960 = 100)

לוח ב'נ"ו
העלייה או הירידה (—) בכמות המקורות והשימושים, 1975 עד 1985

1985	1984	1983	1982	1981	1980	1979	1978	1977	1976	1975	
(אחוזים)											
2.8	1.7	2.5	0.5	3.8	3.5	4.7	4.1	1.6	1.9	4.0	התוצר המקומי הגולמי
— 2.0	— 0.5	6.3	3.8	9.6	— 6.4	2.8	10.7	— 2.9	— 3.0	3.9	היבוא ¹
— 4.9	— 3.5	11.1	11.3	7.5	— 10.8	10.2	6.4	6.0	2.2	— 4.4	יבוא אזרחי
0.9	0.8	4.0	1.8	6.0	— 0.3	4.0	6.5	— 0.1	— 0.0	3.9	סך המקורות
— 0.4	— 6.8	7.8	6.6	11.5	— 2.8	8.0	8.2	4.8	4.8	0.3	הצריכה הפרטית
3.8	6.6	— 5.7	— 8.0	6.9	9.1	— 8.7	8.4	— 13.4	— 9.7	10.2	הצריכה הציבורית
— 1.8	0.3	2.1	3.1	1.3	3.5	2.5	— 1.4	— 2.0	— 4.6	— 0.9	הצריכה הציבורית, למעט יבוא ביטחוני ישיר
— 13.4	— 7.6	10.3	13.8	— 5.8	— 14.1	12.0	2.6	— 7.3	— 12.2	5.3	ההשקעה הגולמית המקומית
— 3.4	— 5.5	7.0	7.2	5.4	— 4.2	7.8	4.9	0.4	— 1.9	1.2	השימושים המקומיים, למעט יבוא ביטחוני ישיר
7.5	13.8	2.2	— 2.6	4.3	6.2	3.3	4.8	11.1	16.1	1.9	ערך היצוא בשוק המקומי ²
— 0.1	— 0.4	5.7	4.3	5.1	— 1.5	6.6	4.9	3.0	2.0	1.4	סך השימושים, למעט יבוא ביטחוני ישיר
0.9	0.8	4.0	1.8	6.0	— 0.3	4.0	6.5	— 0.1	— 0.0	3.9	סך השימושים
— 9.3	28.4	10.9	32.5	— 10.1	8.1	23.3	14.2	— 21.6	— 0.7	16.4	תשלומים לגורמי ייצור כחוך לארץ נטו
3.6	0.3	2.1	— 0.6	4.4	3.3	4.2	3.8	2.5	2.0	3.6	התוצר הלאומי הגולמי
3.8	1.7	2.7	— 0.7	4.7	4.1	5.0	3.9	0.8	0.7	3.6	התוצר המקומי הגולמי של הסקטור העסקי ³

(1) ראה הערה 1 ללוח ב"ו.

(2) ראה הערה 2 ללוח ב"ו.

(3) ראה הערה 3 ללוח ב"ו.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח ב'נ"ב
המקורות והשימושים, 1975 עד 1985

1985	1984	1983	1982	1981	1980	1979	1978	1977	1976	1975	
(מיליוני ש"ח, מחירים שוטפים)											
25,966.0	7,069.3	1,449.3	563.4	251.56	107.03	45.66	24.23	15.02	10.31	7.97	התוצר המקומי הגולמי
16,401.8	4,223.0	823.2	341.7	158.68	66.50	30.21	17.25	8.99	6.56	5.08	היבוא ¹
13,966.3	3,656.5	749.4	300.6	130.41	56.22	26.77	14.18	7.64	5.11	3.77	יבוא אזרחי
42,367.9	11,292.3	2,272.5	905.0	410.24	173.53	75.86	41.49	24.01	16.88	13.06	סך המקורות
16,554.0	4,264.0	938.4	355.7	153.79	63.18	28.47	14.88	8.93	6.26	4.64	הצריכה הפרטית
8,627.1	2,395.8	441.6	188.5	91.71	37.10	14.92	8.83	5.14	4.06	3.41	הצריכה הציבורית
6,191.5	1,829.4	367.8	147.4	63.44	26.82	11.48	5.76	3.79	2.60	2.10	הצריכה הציבורית למעט יבוא ביטחוני ישיר
4,751.3	1,558.4	347.8	134.7	54.01	24.80	12.39	6.43	3.57	2.73	2.47	ההשקעה הגולמית המקומית
27,496.9	7,651.7	1,654.0	637.9	271.25	114.80	52.34	27.06	16.29	11.60	9.22	השימושים המקומיים למעט יבוא ביטחוני ישיר
12,435.5	3,074.1	544.8	226.1	110.73	48.45	20.09	11.35	6.38	3.82	2.53	ערך היצוא בשוק המקומי ²
39,932.3	10,725.8	2,198.8	863.9	381.98	163.25	72.42	38.42	22.66	15.42	11.75	סך השימושים למעט יבוא ביטחוני ישיר
42,367.9	11,292.3	2,272.5	905.0	410.24	173.53	75.86	41.49	24.01	16.88	13.06	סך השימושים
1,268.4	383.8	55.9	21.5	8.31	4.25	1.71	0.70	0.35	0.34	0.28	תשלומים לגורמי ייצור בחוץ לארץ נטו
24,697.6	6,685.6	1,393.4	541.9	243.25	102.78	43.95	23.53	14.67	9.97	7.69	התוצר הלאומי הגולמי
18,320.0	4858.8	1,006.9	393.1	176.55	76.52	31.47	17.54	10.86	7.52	5.84	התוצר המקומי הגולמי של הסקטור העסקי ³

(1) ראה הערה 1 ללוח ב"ו.
(2) ראה הערה 2 ללוח ב"ו.
(3) ראה הערה 3 ללוח ב"ו.
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח ב'-נ' 3
המקורות והשימושים — נתונים רבעוניים, 1983 עד 1985
(אלפי שקלים חדשים במחירי 1980, נתונים מנוכחי עונתיים)

1985				1984				1983				
IV	III	II	I	IV	III	II	I	IV	III	II	I	
19,532	17,704	18,823	19,049	18,294	19,835	18,816	18,497	19,525	20,164	20,371	20,865	1. צריכה פרטית
6,805	6,898	7,153	7,312	7,191	7,296	7,129	7,078	7,228	7,024	7,241	7,117	2. צריכה ציבורית מקומית
												3. השקעה בנכסים קבועים (ללא אניות ומטוסים)
5,825	5,476	5,886	6,000	5,942	6,276	6,101	6,429	6,850	7,267	7,274	6,859	4. סך כל השימושים המקומיים (1)+(2)+(3)
32,162	30,078	31,862	32,361	31,427	33,407	32,046	32,004	33,603	34,455	34,866	34,841	5. אניות ומטוסים
— 5	0	0	— 88	1	376	352	217	— 4	876	18	330	6. השקעה במלאי
— 1,130	217	1,178	85	787	510	— 129	215	806	— 446	— 136	— 376	7. יבוא ביטחוני-ישרי
2,079	1,722	2,898	3,196	2,866	1,593	1,554	1,958	1,640	1,716	1,471	971	8. יצוא סחורות ושירותים
15,434	15,532	15,470	15,049	14,722	14,555	13,692	14,239	13,274	12,433	12,357	12,191	9. יבוא סחורות ושירותים אזרחי (ללא אנ"מ)
18,060	15,703	17,737	17,154	17,345	18,483	17,324	17,959	19,016	17,990	18,651	17,788	10. עודף יבוא אזרחי (9) — (8)
2,626	171	2,267	2,105	2,623	3,928	3,632	3,720	5,742	5,557	6,294	5,597	11. תוצר מקומי גולמי (4)+(6) — (10)
28,406	30,124	30,773	30,341	29,591	29,989	28,285	28,499	28,667	28,452	28,456	28,868	

ההכנסה הפנויה, 1982 עד 1985
(מחושבת לפי תשלומי רכיבית נומינאליים¹)

העלייה או הירידה (-) הריאלית לעומת השנה הקודמת ²				הערך במחירים שוטפים			
1985	1984	1983	1982	1985	1984	1983	1982
(אחוזים)				(מיליוני ש"ח)			
- 10.1	- 0.5	3.6	- 0.5	18,957.7	5,408.6	1,115.0	439.8
- 91.3	- 26.4	- 34.0	7.7	50.6	149.3	41.6	25.8
- 3.0	7.3	- 1.1	3.6	3,707.2	980.6	187.6	77.5
- 7.1	1.5	4.8	- 0.3	22,614.3	6,239.9	1,261.0	491.5
17.3	- 19.7	2.7	3.5	4,344.3	949.7	242.5	96.4
8.5	- 8.5	- 1.5	- 1.3	1,774.5	419.3	94.0	39.0
14.6	- 16.5	1.5	2.0	6,118.7	1,369.0	336.5	135.4
				- 100.5	- 59.0	3.1	2.9
- 0.7	5.6	- 3.7	- 0.6	5,611.4	1,449.4	281.6	119.5
- 10.7	8.8	4.0	- 2.2	22,207.5	6,379.2	1,202.9	472.7
6.4	- 11.3	- 18.5	- 8.1	921.3	222.0	51.4	25.7
- 10.2	8.0	2.8	- 2.6	23,128.8	6,601.2	1,254.2	498.4
- 13.6	- 7.8	- 16.6	- 11.3	448.5	133.1	29.6	14.5
- 8.3	- 1.8	- 17.4	- 5.3	441.0	123.3	25.8	12.8
- 10.0	8.2	2.8	- 2.4	23,121.2	6,591.4	1,250.4	496.7
				157.2	-	-	-
- 11.5	8.2	2.8	- 2.4	22,964.0	6,591.4	1,250.4	496.7

- (1) ראה הערה מס' 6 בלוח ב-115.
 - (2) במונחי כוח קנייה.
 - (3) מס הכנסה כולל מס יתר על מלאי.
 - (4) תשלומים לביטוח לאומי כוללים מס מקביל.
 - (5) מילואות חובה כרוטו בניכוי פירעון מלוות חובה.
 - (6) תשלומי העברה נטו כוללים מס מקביל.
- המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח ב'נ"ב 5

ההכנסה הפרטית הפנויה (מחושבת לפי תשלומי ריבית נומינאליים¹), הצריכה הפרטית והחיסכון הפרטי, 1982 עד 1985

העלייה או הירידה (-) לעומת השנה הקודמת											
במונחי כוח קנייה			במונחים נומינליים			הערך במחירים שוטפים					
1985	1984	1983	1985	1984	1983	1985	1984	1983	1982		
(אחוזים)			(מיליוני ש"ח)								
— 10.7	8.8	4.0	248.1	430.3	154.5	22,207.5	6,379.2	1,202.9	472.7	1. ההכנסה הפרטית הפנויה ממקורות פנים	
— 10.2	8.0	2.8	250.4	426.3	151.6	23,128.8	6,601.2	1,254.2	498.4	2. ההכנסה הפרטית הפנויה מכל המקורות	
— 0.4	— 6.8	7.8	288.2	354.4	163.8	16,554.0	4,264.0	938.4	355.7	3. צריכה פרטית	
— 31.5	64.1	— 7.6	167.3	699.7	126.2	5,653.4	2,115.2	264.5	116.9	4. החיסכון הפרטי הגולמי ממקורות פנים	
— 27.9	51.8	— 9.6	181.3	640.0	121.4	6,574.7	2,337.3	315.9	142.7	5. החיסכון הפרטי הגולמי מכל המקורות	
			(אחוזים)								
							25.5	33.2	22.0	24.7	6. שיעור החיסכון מההכנסה ממקורות פנים
											7. שיעור החיסכון מכל המקורות ² :
							28.4	35.4	25.2	28.6	א.
							28.4	35.3	25.0	28.4	ב.

(1) ראה הערה מס' 6 בלוח ב"ב 5.

לוח ב'-נ' 6
ההכנסה של המשק מכל המקורות והחיסכון הלאומי
(מחושב על-פי שער החליפין האפקטיבי)

1985	1984	1983	1982	1981	1980	
(מיליוני שקלים חדשים, מחירים שוטפים)						
						1. תוצר לאומי גולמי (במחירי שוק)
24,697.6	6,685.6	1,393.4	541.9	243.3	102.8	— מחושב בשער חליפין אפקטיבי
5,114.9	785.5	137.3	57.6	31.6	14.5	2. העברות חר-צדדיות נטו מחו"ל ¹
29,812.5	7,471.1	1,530.7	599.5	274.9	117.3	3. ההכנסה הגולמית של המשק
3,707.2	980.6	187.6	77.5	34.4	14.5	מכל המקורות (1)+(2)
						4. בלאי
						5. ההכנסה הנקייה של המשק
26,105.3	6,490.5	1,343.1	522.0	240.5	102.8	מכל המקורות (3) — (4)
16,554.0	4,264.0	938.4	355.7	153.8	63.2	6. צריכה פרטית
6,191.5	1,829.4	367.8	147.4	63.4	26.8	7. צריכה ציבורית מקומית ²
2,372.6	478.4	66.4	41.0	27.3	9.3	8. יבוא ביטחוני ישיר ³
25,118.1	6,571.8	1,372.6	544.1	244.5	99.3	9. סך הצריכה של המשק
						(6)+(7)+(8)
987.2	— 81.3	— 29.5	— 22.1	— 4.0	3.5	10. החיסכון הלאומי הנקי (5) — (9)
2,348.6	1,102.6	87.5	58.5	36.9	16.7	11. החיסכון הפרטי הנקי ⁴
— 1,361.4	— 1,183.9	— 117.0	— 80.6	— 40.9	— 13.2	12. החיסכון הציבורי (10) — (11)
(אחוזים)						
						13. שיעור החיסכון הנקי מכלל
						ההכנסה הנקייה של המשק:
3.8	— 1.3	— 2.2	— 4.2	— 1.7	3.4	א. הלאומי $(\frac{10}{5} \times 100)$
9.0	17.0	6.5	11.2	15.3	16.2	ב. הפרטי $(\frac{11}{5} \times 100)$
— 5.2	— 18.3	— 8.7	— 15.4	— 17.0	— 12.8	ג. הציבורי $(\frac{12}{5} \times 100)$
1.2972	0.3270	0.0637	0.0270	0.0124	0.0055	שער החליפין האפקטיבי ⁵ (שקלים לדולר)

הערות:

- (1) העברות חר-צדדיות מחוץ לארץ בניכוי תשלומי ריבית נטו של הסקטור הציבורי לחוץ לארץ.
- (2) סך הצריכה הציבורית ללא יבוא ביטחוני ישיר.
- (3) מתורגם לשקלים כאמצעות שער החליפין האפקטיבי הממוצע ביבוא וביצוא.
- (4) החיסכון הפרטי הגולמי כפי שמופיע בלוח ב'-נ' שורה 5 פחות הבלאי המופיע בשורה 4 בלוח זה.
- (5) שער החליפין האפקטיבי הממוצע ביבוא וביצוא של סחורות שירותים וגורמי ייצור.

לוח ב'־נ'־7
ההכנסה של המשק מכל המקורות והחיסכון הלאומי
(מחושב על-פי שער החליפין הרשמי)

1985	1984	1983	1982	1981	1980	
(מיליוני שקלים חדשים, מחירים שוטפים)						
						1. תוצר לאומי גולמי (במחירי שוק)
26,699.0	7,102.5	1,489.7	580.1	254.7	107.5	— מחושב בשער חליפין רשמי ¹
4,648.4	704.3	121.2	51.8	29.1	13.5	2. העברות חד-צדדיות נטו מחו"ל ²
						3. ההכנסה הגולמית של המשק
31,347.4	7,806.8	1,610.9	631.9	283.8	121.0	מכל המקורות (1)+(2)
3,707.2	980.6	187.6	77.5	34.4	14.5	4. בלאי
						5. ההכנסה הנקייה של המשק
27,640.2	6,826.2	1,423.3	554.4	249.4	106.5	מכל המקורות (3) — (4)
16,554.0	4,264.0	938.4	355.7	153.8	63.2	6. צריכה פרטית
8,627.1	2,395.8	441.6	188.5	91.7	37.1	7. צריכה ציבורית
						8. סך הצריכה של המשק
25,181.1	6,659.8	1,380.0	544.2	245.5	100.3	(6)+(7)+(8)
						9. החיסכון הלאומי הנקי (5) — (9)
2,459.1	166.4	43.3	10.2	3.9	6.2	10. החיסכון הפרטי הנקי ³
2,348.6	1,102.6	87.5	58.5	36.9	16.7	11. החיסכון הציבורי (9) — (10)
110.5	— 936.2	— 44.2	— 48.3	— 33.0	— 10.5	(אחרים)
						12. שיעור החיסכון הנקי מכלל ההכנסה הנקייה של המשק:
8.9	2.4	3.0	1.8	1.6	5.9	א. הלאומי $(\frac{9}{5} \times 100)$
8.5	16.1	6.1	10.5	14.8	15.7	ב. הפרטי $(\frac{10}{5} \times 100)$
0.4	— 13.7	— 3.1	— 8.7	— 13.2	— 9.8	ג. הציבורי $(\frac{11}{5} \times 100)$
1.1789	0.2932	0.0562	0.0243	0.0114	0.0051	שער החליפין הרשמי (שקלים לדולר)

(1) התוצר בשער החליפין הרשמי מוגדר כ: צריכה פרטית + צריכה ציבורית + השקעות + יצוא (בשער חליפין רשמי) — יבוא (בשער חליפין רשמי).

(2) ראה הערה מס' 1 בלוח ב'־נ'־6.

(3) ראה הערה מס' 4 בלוח ב'־נ'־6.

לוח ב'-נ' 8
צריכת מוצרים שוטפים, 1982 עד 1985

העלייה או הירידה (-) לעומת השנה הקודמת												
במחיר				בכמות				הערך במחירים שוטפים				
1985	1984	1983	1982	1985	1984	1983	1982	1985	1984	1983	1982	
(אחוזים)				(מיליוני ש"ח)								
310.0	377.1	153.9	117.3	3.1	0.3	7.0	5.3	4,783.2	1,131.8	236.5	87.0	מזון, משקאות וטבק צריכת מוצרים שוטפים מזה: דלק ומאור הלבשה, הנעלה וחפצים אישיים מוצרים אחרים
300.9	376.1	142.9	117.5	3.9	- 3.2	5.5	5.5	7,054.8	1,693.8	367.6	143.5	
338.2	381.5	117.9	124.8	1.1	- 1.8	9.0	8.2	745.8	168.4	35.6	15.0	
290.2	344.1	119.9	115.6	12.1	- 17.6	- 8.1	3.5	800.2	182.9	50.0	24.8	
233.5	403.4	143.4	115.8	3.3	- 8.1	11.9	7.4	725.5	210.6	45.5	16.7	

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח ב'-נ' 9
רכישת מוצרים בני קיימא, 1982 עד 1985

העלייה או הירידה (-) לעומת השנה הקודמת											
במחיר				בכמות				הערך במחירים שוטפים			
1985	1984	1983	1982	1985	1984	1983	1982	1985	1984	1983	1982
(אחוזים)				(מיליוני ש"ח)							
234.6	335.2	153.9	110.7	5.6	- 11.9	14.3	11.4	446.1	126.3	32.9	11.3
232.6	429.2	121.1	96.5	10.2	- 36.9	14.6	- 2.2	478.6	130.6	39.1	15.4
317.3	449.7	134.7	103.0	- 26.6	- 40.7	26.8	39.6	377.1	123.1	37.7	12.7
247.6	409.2	135.5	105.0	- 1.4	- 32.0	18.1	11.0	1,301.8	379.9	109.8	39.5

ריהוט
ציוד למשקי בית
כלי תחבורה אישיים
סך הכול בני קיימא

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח ב'נ"י-10
התפתחות מלאי ההון הגולמי לפי ענפים, 1960 עד 1986
(אחוזי שינוי כמותיים — שנתיים וממוצעים רב שנתיים)

מלאי הון של מיכנים					מלאי הון של ציוד					סך מלאי הון					
—1980	—1976	—1960			—1980	—1976	—1960			—1980	—1976	—1960			
1986	1985	1986	1980	1976	1986	1985	1986	1980	1976	1986	1985	1986	1980	1976	
1.0	1.5	2.0	3.7	4.3	1.2	1.2	2.4	7.1	5.4	1.0	1.4	2.1	4.6	4.5	א. חקלאות
0.6	1.4	2.2	2.1	4.9	1.6	1.6	5.2	6.4	5.3	0.7	1.4	2.6	2.6	4.9	ב. מפעלי מים
0.5	0.8	1.3	4.4	10.3	5.4	6.2	5.8	7.4	6.3	4.2	4.8	4.6	6.5	7.2	ג. תעשייה
					— 6.6	— 4.7	— 2.2	3.4	7.3	— 6.6	— 4.7	— 2.2	3.4	7.3	ד. ציוד בנייה
3.1	3.0	3.9	5.5	8.8	4.4	6.5	7.8	12.1	5.8	3.9	5.0	6.1	8.8	7.2	ה. חשמל
1.6	1.5	2.3	4.2	10.0	0.0	2.1	1.0	1.8	13.7	0.7	1.8	1.5	2.7	12.1	ו. תחבורה ותקשורת
1.6	1.5	2.3	4.2	10.0	6.2	1.0	2.2	4.0	14.7	2.4	1.4	2.3	4.2	10.7	מזה: למעט כלי תחבורה
2.1	2.9	3.3	5.0	9.1	6.2	7.8	7.2	6.3	16.8	4.2	5.4	5.2	5.6	11.6	ז. שירותים פרטיים
1.4	1.6	2.3	4.1	7.6	2.9	4.2	3.8	5.0	9.2	2.3	3.1	3.2	4.6	8.4	ח. סך הסקטור העסקי (א) עד (ז)
3.0	3.4	3.7	6.6	12.4	3.3	2.7	2.0	5.6	19.0	3.0	3.3	3.4	6.5	13.1	ט. שירותים ציבוריים
2.0	2.3	2.8	5.0	8.9	3.0	4.1	3.7	5.0	9.5	2.5	3.2	3.2	5.0	9.2	י. סך ענפי המשק (ח)+(ט)
2.0	2.3	2.8	5.0	8.9	4.5	4.8	4.9	6.9	8.0	3.0	3.3	3.6	5.7	8.6	מזה: למעט כלי תחבורה
3.0	3.7	4.4	5.8	8.9						3.0	3.7	4.4	5.8	8.9	יא. בנייה למגורים
2.6	3.1	3.7	5.5	8.9	3.0	4.1	3.7	5.0	9.5	2.7	3.4	3.7	5.4	9.1	יב. סך כל הנכסים הקבועים

(1) הנתונים הם לתחילת תקופה.

לוח ב'נ"י 11
התפתחות מלאי ההון הנקי לפי ענפים, 1960 עד 1986
(אחוזי שינוי כמותיים — שנתיים וממוצעים רב שנתיים)

מלאי ההון של מיבנים					מלאי הון של ציוד					סך מלאי הון					
1986	1985	— 1980 1986	— 1976 1980	— 1960 1976	1986	1985	— 1980 1986	— 1976 1980	— 1960 1976	1986	1985	— 1980 1986	— 1976 1980	— 1960 1976	
—0.9	—0.3	—0.1	1.7	2.2	0.8	0.4	0.8	5.3	4.8	—0.4	—0.1	0.2	2.8	2.8	א. חקלאות
—1.6	—0.5	0.6	0.0	3.3	—1.3	—1.5	4.1	7.3	6.0	—1.5	—0.7	1.0	0.8	3.6	ב. מפעלי מים
—1.1	—1.1	—1.0	2.7	10.0	5.8	6.9	4.9	6.3	6.1	4.2	4.9	3.4	5.2	7.1	ג. תעשייה
					—12.4	—7.2	—5.2	—2.5	5.4	—12.4	—7.2	—5.2	—2.5	5.4	ד. ציוד בנייה
2.2	2.0	3.2	4.5	7.4	0.7	4.0	5.9	15.7	5.0	1.3	3.2	4.8	10.2	6.2	ה. חשמל
1.6	1.4	2.2	4.1	10.0	—5.9	—0.7	—0.8	—2.7	12.6	—1.5	0.5	0.9	0.8	11.2	ו. תחבורה ותקשורת
1.6	1.4	2.2	4.1	10.0	6.3	—0.3	3.4	—2.8	13.9	2.0	1.2	2.3	3.3	10.4	מזה: למעט כלי תחבורה
0.0	1.1	1.5	3.8	8.8	3.9	6.7	7.4	4.7	15.7	1.9	3.8	4.2	4.2	10.9	ז. שירותים פרטיים
0.5	0.7	1.3	3.2	7.0	0.5	3.1	2.7	2.5	8.6	0.5	1.9	2.0	2.8	7.7	ח. סך הסקטור העיסקי (א) עד (ז)
3.1	3.5	3.7	6.6	12.4	1.5	3.9	2.1	—0.3	18.8	3.0	3.5	3.6	6.0	12.9	ט. שירותים ציבוריים
1.7	2.0	2.4	4.6	8.7	0.5	3.2	2.6	2.3	9.0	1.3	2.4	2.5	3.7	8.8	י. סך ענפי המשק (ח)+(ט)
1.7	2.0	2.4	4.6	8.7	3.5	4.6	4.2	4.9	7.6	2.3	2.8	2.9	4.7	8.4	מזה: למעט כלי תחבורה
1.2	2.1	3.1	4.7	8.8						1.2	2.1	3.1	4.7	8.8	יא. בנייה למגורים
1.4	2.1	2.8	4.7	8.8	0.5	3.2	2.6	2.3	9.0	1.3	2.3	2.7	4.2	8.8	יב. סך כל הנכסים הקבועים

(1) הנתונים הם לתחילת תקופה.